

พลิกแผ่นดิน

จากประดิษฐ์มนูธรรม

สู่สันติประชาธรรม

แล้วเดินหน้าต่อไปยัง พ.ศ. ๒๕๔๓

ว. ๑๖๖๖

พ ล ก แ ผ น ต น

จากประดิษฐ์มนูธรรม สู่สันติประชาธรรม
แล้วเดินหน้าต่อไปยัง พ.ศ. ๒๕๔๓

PRIDI-PHOONSUK
ปริดี - พูนสุข พนบงกช

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion OPENBASE.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

ปาฐกถา เนื่องในโอกาสครบรอบ ๖๕ ปี ๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๕

พลิกแผ่นดิน : จากประดิษฐ์มนูธรรม สู่สันติประชาธรรม

แล้วเดินหน้าต่อไปยัง พ.ศ. ๒๕๔๓

สุลักษณ์ ศิวรักษ์

บรรณาธิการ : กานต์ ชงไชย

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ๘๗๔-๗๕๖๒-๗๒-๑

พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม ๒๕๔๐

จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ผู้ร่วมจัดพิมพ์

สถาบันปรีดี พนมยงค์

๖๕/๑ สุขุมวิท ๕๕ (ช.ทองหล่อ) เขตคลองเตย

(ปณ.สันติสุข) กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๓๘๑-๓๘๖๐-๑ โทรสาร ๓๘๑-๓๘๕๕

เสมสิกขาลัย โทรศัพท์ ๕๕๐-๖๖๐๑-๓

อาศรมวงศ์สนิท โทรศัพท์ ๕๔๕-๑๕๑๘

โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก มูลนิธิเด็ก โทรศัพท์ (๐๓๔) ๕๑๕-๑๐๖

ดำเนินการผลิต

สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก โทรศัพท์ ๘๘๑-๑๗๓๔

โรงพิมพ์ : เรือนแก้วการพิมพ์ โทรศัพท์ ๔๑๒-๖๕๕๒

จัดจำหน่าย : สร้างสื่อ โทรศัพท์ ๒๗๑-๔๓๓๕

พ ล ก แ ผ น ต น
จากประดิษฐ์มนูธรรม สู่สันติประชาธรรม
แล้วเดินหน้าต่อไปยัง พ.ศ. ๒๕๔๓

สุลักษณ์ ศิวรักษ์

ปรากฏาเนื่องในโอกาสครบรอบ ๖๕ ปี
๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๕

สถาบันปรีดี พนมยงค์

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาส

ครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

(๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๓-๒๕๔๓)

คำนำ

ถือได้ว่าวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๐ ครบรอบ ๖๕ ปีของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทางสถาบันปรีดี พนมยงค์ ได้จัดแสดงปาฐกถาขึ้น ณ วันอาทิตย์ที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๐ ณ ห้องประชุมของสถาบัน โดยเรียนเชิญ อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เป็นปาฐกถา ซึ่งได้เลือกแสดงเรื่อง “พลิกแผ่นดิน จากประดิษฐ์มนูธรรม สู่สันติประชาธรรม แล้วเดินหน้าต่อไปยัง พ.ศ. ๒๕๔๓”

ปาฐกถาได้กล่าวว่า ประเทศไทยนับแต่อดีตกาลมา มีการเปลี่ยนแปลง ชนิดที่เรียกได้ว่า “พลิกแผ่นดิน” อยู่สองครั้ง ครั้งแรกเมื่อสมัยรัชกาลที่ ๕

ครั้งที่สองคือเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยคณะราษฎรซึ่งมีท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ร่วมด้วย ในฐานะผู้นำฝ่ายพลเรือน แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า เมื่อได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นที่เรียบร้อยแล้ว มิได้มีการนำเอาความคิดด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของท่านอาจารย์ปรีดีมาใช้อย่างจริงจัง ยิ่งเมื่อท่านสูญเสียอำนาจและบทบาทในการบริหารบ้านเมืองด้วยการถูกใส่ร้ายอย่างน่าเศร้า จนต้องหลบหนีไปพำนักอยู่ต่างประเทศเพื่อรักษาชีวิตตนเองและครอบครัว ทั้งเพื่อลดแรงกดดันในทางการเมืองลง ความคิดในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของท่านจึงได้ถูกมองข้ามและทอดทิ้งไปอย่างน่าเสียดายยิ่งนัก

มาบัดนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่าน ซึ่งปราศจากอคติในทางลบต่อท่าน หรือหากมีอยู่บ้างก็น้อย ได้สนใจศึกษาความคิดของท่านอาจารย์ปรีดีกันอีกแล้วเห็นว่า หากใช้ความคิดของท่านเสีย ตั้งแต่เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ๆ ก็จะเป็นประโยชน์มาก แม้ปัจจุบันนี้หากนำความคิดของ

ท่านกลับมาปรับปรุงให้เหมาะสมแก่ยุคสมัย ก็ยังมีประโยชน์อยู่ไม่น้อยทีเดียว

ความซื่ออาจารย์สุลักษณ์ย่อมประจักษ์แก่ใจดี เพราะว่าได้เคยศึกษาความคิดความอ่านของท่านรัฐบุรุษอาวุโสผู้นี้มาอย่างกว้างขวาง แม้อดีตที่ผ่านมาท่านจะมีเรื่องผิดใจกันกับท่านอาจารย์ปรีดีอยู่บ้าง ก็เป็นด้วยความเข้าใจผิด ครั้นเห็นความจริง ปาฐกถาก็กลับมานับถืออาจารย์ปรีดี และพยายามยกย่องเชิดชูท่าน ทั้งพยายามนำความคิดของท่านกลับมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

เมื่อสถาบันปรีดีได้คิดเชิญอาจารย์สุลักษณ์มาแสดงปาฐกถาเนื่องในวันสำคัญนี้ อาจารย์สุลักษณ์เห็นเป็นโอกาสอันดี ในอันจะแสดงความคิดของท่านรัฐบุรุษอาวุโสโดยพิสดารให้ประจักษ์แก่คนทั้งปวง เป็นการน้อมเตือนให้ชาวเราหันไปศึกษาความคิดของท่านปรีดีอย่างจริงจัง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่บ้านเมืองอย่างแท้จริง มิใช่หลงผิดด้วยอคติครอบงำจนเป็นม่านกำบังตา มิให้เห็นแสงสว่าง จนละเลยสิ่งซึ่งมีค่าที่สุดอย่างหนึ่งไป เมื่อเศรษฐกิจของชาติประสบความซบเซา ทรุดโทรมจนเกิดภาวะวิกฤติอยู่ในขณะนี้ นำที่ชาวเราพิจารณาเรื่องกันอย่างจริงจัง และนำมาดัดแปลงเพื่อปฏิบัติใช้ให้เป็นประโยชน์ ก็น่าที่จะเป็นทางออกทางหนึ่งซึ่งอาจช่วยประเทศชาติให้ผ่านพ้นวิกฤติการณ์นี้ไปได้ด้วยดีได้

สถาบันปรีดี พนมยงค์เห็นว่าปาฐกถาเรื่องนี้น่าที่จะเป็นประโยชน์อยู่มาก จึงได้ขอต้นฉบับจากอาจารย์สุลักษณ์ มาจัดพิมพ์จำหน่าย ซึ่งท่านก็ได้กรุณาอนุญาตให้ จึงขอขอบคุณท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

กานต์ ธงไชย

ในนามสถาบันปรีดี พนมยงค์ และเสมสิกขาลัย

อโธ สัจฉิณฺณสฺส ผลํ น นสฺสตี

.....

ผลของการที่ก่อสร้างไว้ดีแล้ว

ย่อมไม่สูญหาย

หลวงประดิษฐ์มนูธรรม

พ ล ก แ ผ่ น ดิ น

จากประดิษฐ์มนูธรรม สู่สันติประชาธรรม
แล้วเดินหน้าต่อไปยัง พ.ศ. ๒๕๔๓

นักประวัติศาสตร์ย่อมประจักษ์แจ้งแก่ใจไม่เร็วก็ช้า ว่าอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ que คิดใคร่ครวญและเป็นต้นตอ จนอาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นปรมิตสิทธิราชย์หรือประชาธิปไตยในระบอบที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

น่าสังเกต ที่เมื่อก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง อาจารย์ปรีดี ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงประดิษฐมนูธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะท่านรับราชการอยู่ในกรมร่างกฎหมายแห่งกระทรวงยุติธรรม เพราะราชทินนามดังกล่าว แปลความว่าผู้สร้างความชอบธรรมตามแนวทางของพระมนูสาราจารย์ ซึ่งตามคัมภีร์พราหมณ์ถือว่าเป็นคนแรกที่ตรากฎระเบียบต่างๆ ในทางนิติศาสตร์และราชศาสตร์ขึ้นใช้ พร้อมกันนั้น คำดังกล่าวก็แปลกลับไปได้ว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้ประดิษฐ์พระธรรมนูญขึ้นใหม่ ให้เป็นกฎหมายสูงสุดสำหรับปกครองบ้านเมือง ให้ทุกคนเสมอภาคกัน

อย่างน้อยก็โดยนิตินัย แม้พระมหากษัตริย์และขัตติยราชก็อยู่ใต้กฎหมายเสมอเหมือนกันกับราษฎร โดยที่ก่อนหน้านี้พระราชอยู่เหนือกฎหมายใดๆ ล้น และเจ้านายก็ขึ้นศาลรับสั่งเป็นพิเศษออกไปจากคนอื่น ๆ แม้การติดคุก ก็เพียงถูกจำสนม ในพระบรมมหาราชวัง และโชตรวนก็ใส่พานมาประทานไว้ให้เป็นที่เย้ยหยันเท่านั้นเอง หากจำเป็นก็ใส่ตรวนหรือเชี่ยนตีจางวางของเจ้าองค์นั้น หรือเจ้ากรมของเจ้าต่างกรมพระองค์นั้น

คำว่ารัฐธรรมนูญเพิ่งเกิดขึ้นในฉบับที่เรียกว่า ถาวร เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ โดยที่กฎหมายสูงสุดฉบับแรกที่ตราขึ้นใช้เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ศกเดียวกันนั้น ใช้คำว่าธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน หากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ โปรดให้เดิมคำว่า (ฉบับชั่วคราว) เข้าไปด้วย และถ้าใครอยากทราบความหมายของประชาธิปไตยที่แท้ตามเจตนารมณ์ดั้งเดิมของอาจารย์ปรีดี ควรที่จะได้ศึกษารัฐธรรมนูญชั่วคราวฉบับนี้เป็นบรรทัดฐาน พร้อมกับศึกษาเค้าโครงการเศรษฐกิจของท่าน ซึ่งถ้าได้รับความสำเร็จ ย่อมนำไปสู่ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างแทบไม่ต่างไปจากรัฐสวัสดิการของอังกฤษ ที่พรรคแรงงานนำมาใช้ในสหราชอาณาจักร เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้นเอาเลยก็ได้

แสดงว่าอาจารย์ปรีดีคิดไกลกว่าบุคคลร่วมสมัยแม้ในยุโรป ชนชั้นนำในเมืองไทยย่อมรับความคิด ความอ่านของท่านไม่ได้เสียดยาวที่เวลานั้น ฝรั่งทั่วๆ ไปยังไม่รับความคิดใหม่ๆ จาก

เอเซียหาไม่ ถ้าอาจารย์ปรีดี เอาความคิดใหม่ๆ ของท่านไปเผยแพร่ให้ฝรั่งรับ แล้วให้ฝรั่งนำกลับมาขยายต่อในเมืองไทย คงจะได้ผลดีทีเดียว ดังที่บัดนี้ ฝรั่งรับความคิดและความประพฤติปฏิบัติจากฝ่ายพุทธค่อนข้างมาก และถ้าฝรั่งนำเอาแนวคิด ตลอดจนจริยวัตรแบบพุทธกลับมาเสนอให้ชนชั้นนำของไทย เขาเหล่านั้นย่อมรับมาสมาทานได้ง่ายกว่ารับจากคนไทยด้วยกันเอง ทั้งนี้ก็เพราะชนชั้นนำของเราเป็นเมืองขึ้นทางสติปัญญาของฝรั่งมาแต่รัชกาลที่ ๔ ซึ่งเป็นอย่างอ่อน แล้วขยายแข็งกล้าขึ้นทุกที จนตกเป็นอาณานิคมทางปัญญาของฝรั่งยิ่งๆ ขึ้น จนบัดนี้ก็ยังสามารถประกาศความเป็นไทออกมาไม่

ที่ใช้คำว่าไทยเราเป็นอาณานิคมทางปัญญาของฝรั่งนั้น ข้าพเจ้าเพียงถ่ายถอดภาษาอังกฤษมาเป็นไทย อาจารย์สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้คำว่าเราเป็นทาสปัญญาของฝรั่งเอาเลยด้วยซ้ำ ทั้งนี้มิได้หมายความว่าเราคิดตามฝรั่งอย่างเื่องๆ เท่านั้น แม้วัตรปฏิบัติ รวมถึงการกินอยู่ การแต่งเนื้อแต่งตัว ที่อยู่อาศัย ยานพาหนะ และวิถีชีวิตแห่งการทำงานและการหาความสุขสำราญ ก็ล้วนลอกแบบมาจากฝรั่งแทบทั้งสิ้น โดยมองไม่เห็นหายนภัย

เมื่อเริ่มมีรถมอเตอร์คาร์ในสมัยรัชกาลที่ ๕ นั้น ออกจะโก้เก๋สำหรับชนชั้นนำที่มียานพาหนะแบบอัตโนมัติไม่แพ้ฝรั่งเศษ ในอินโดจีน หรืออังกฤษในสิงคโปร์ ดังรัชกาลที่ ๗ โปรดทรงกอล์ฟที่หัวหินนั้น ก็เป็นราชกริชาสำหรับพระมหากษัตริย์และข้าราชการสำนักจำนวนน้อยที่คนส่วนใหญ่ไม่สนใจ ครั้นการเดินทาง

ฝรั่งที่ทุกๆ คนควรต้องมีรถยนต์ และทุกๆ คนที่พอจะมีศักดิ์ศรี อยู่บ้างต้องเล่นกอล์ฟ ความหยามเหยียดต้องเกิดขึ้นในทุกๆ ทาง ไม่ว่าจะเป็นลภาวะ เศรษฐกิจ การทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมถึงการปู้ยี่ปูยำชาวไร่ชาวนา

ถ้าตีประเด็นเหล่านี้ไม่แตก และไม่ประกาศอิสรภาพทาง ปัญญาจากความครอบงำของฝรั่ง จะพูดถึงเนื้อหาสาระของ ประชาธิปไตยไม่ได้เลย เพราะตราใบที่เราตีเนื้อหาสาระของภูมิ ปัญญาฝรั่งไม่แตก และไม่เข้าใจแก่นแห่งเนื้อหาสาระของภูมิ ปัญญาไทยเราเอง เรายอมหลงอยู่ในวงเวียนแห่งเปลือกกระพี้ ดัง ที่สมาชิกรัฐสภาส่วนใหญ่ และพวกที่ร่างรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ กำลังเดินหลงทางอยู่นั่นเอง

อนึ่ง ฟังตราไว้ด้วยว่าจักรวรรดิอย่างเก่า ชนิดที่มีอังกฤษ หรือฝรั่งเศสเป็นใหญ่ นั้นหมดไปแล้ว แต่ก็มีอาณานิคมอย่างใหม่ ที่มีบรรษัทข้ามชาติ ธนาคารโลก องค์กรทุนระหว่างประเทศ และ องค์กรการค้าโลกเป็นตัวกำหนดระบบการค่านานาชาติอย่างมีอิทธิพล เหนือทุกๆ รัฐ และจักรวรรดินิยมอย่างใหม่เหมือนเก่าตรงที่ ต้องการสะกดให้ชนชั้นนำในประเทศที่ยากจน มีความคิดความ อ่านและวิถีชีวิตดังคนรวยในเมืองฝรั่ง

กล่าวคือ แม้จะได้รัฐธรรมนูญอันวิเศษออกมา ถ้าประชาชน ไม่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ความวิเศษมหัศจรรย์ของรัฐธรรมนูญ ฉบับนั้น ก็มีค่าเป็นเพียงดังอัญมณีที่อยู่ในตู้ของร้านขายทอง ซึ่ง จับต้องได้หรือซื้อขายได้แต่คนรวยหรือคนมีอำนาจเท่านั้นเอง

และคนมีอำนาจก็จะเดินตามระบบอาณานิคมอย่างในสมัยก่อนนั้นแล กล่าวคือถ้าคนจนมีส่วนเป็นเจ้าของอัญมณีนั่นได้ ผู้ที่กุมอำนาจอยู่ ก็ยอมล้มรัฐธรรมนูญฉบับนั้นเสีย ดุจดั่งโจรที่มาลักขโมยเอา อัญมณีนั่นไป โดยที่เราเองก็เคยเผชิญวิกฤตการณ์เช่นนี้มาที่ยุค ที่สมัยแล้วกับการปฏิวัติรัฐประหาร

ใช่แต่เท่านั้น บัดนี้ยังมีบริษัทข้ามชาติและหน่วยงาน ต่างๆ ดังที่เคยชื่อมาแล้วนั้น ซึ่งมีอำนาจยิ่งกว่ารัฐเล็กๆ เช่นไทย แม้จนประเทศใหญ่ๆ เช่นสหรัฐอเมริกา ก็อยู่ในอำนาจของ บริษัทข้ามชาติ นั้นๆ ซึ่งตั้งศาสนาใหม่ขึ้นในนามว่าลัทธิบริโศค นิยม ให้แทบทุกคนสยบยอมอยู่กับการแสวงหาโภคทรัพย์ หรือ ยอมตัวลงทำแทบทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินตรา เมื่อได้มาแล้ว ก็ แสวงหาสิ่งของอันฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยต่างๆ มาบริโภค รวมถึงเทคโนโลยี อันแพงแสนแพงนั้นด้วย โดยสยบยอมอยู่กับการโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งสร้างค่านิยมผิดๆ ให้จนใจหัวไม่ขึ้น ดังนั้นการเมืองของเราไม่ เห็นเป็นข้อเสียหายในการตีมิวโนวดละสองหมื่นบาท แม้ทพ นายกองบางคน ตีมิวโนวดีซดละแสนบาท แม้จนอายุฤทธิ์ก็ต้อง กินแบล็ก กล่าวคือถ้าเหล่ายีหอดังกล่าวมีชื่อว่าแมวดำ และไม่ เรียกว่าวิสกี้ ที่สุดจนคนยากจนก็ไม่ต้องการจะเสพ

ถ้าจับประเด็นพวกนี้ไม่ได้ และไม่เห็นว่าโยงมาถึงการ เมืองการปกครองแล้วไซ้ ระบอบประชาธิปไตย ก็ย่อมเป็นของ เล่นของนักการเมือง ซึ่งสยบยอม หรือโยงโยไปยังบริษัทข้าม ชาติต่างๆ นั้นเอง

ในสมัยของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์นั้น บรรษัทข้ามชาติยัง
ไม่เป็นอาณานิคมอย่างใหม่ ท่านต้องเผชิญเพียงแต่กับจักรวรรดิ
อย่างเก่า ซึ่งมีอังกฤษเป็นตัวตั้งตัวตีที่สำคัญในแถบบ้านเรา รอง
ลงไปก็ฝรั่งเศส วิลันดา และสหรัฐอเมริกา ตามลำดับ

จำเพาะชนชั้นปกครองในบ้านเราเท่านั้นที่สยบยอมกับ
แนวคิดของจักรวรรดินิยมแบบฝรั่ง ยิ่งคนที่ไม่เรียนเมืองนอกมา
นานเท่าไร ยิ่งต้องการเดินตามฝรั่งมากขึ้นเท่านั้น แม้จะแสดง
ความเป็นไทยก็ต้องการเป็นไทยอย่างชนชั้นสูง ซึ่งถึงจะไม่ดูถูก
ราษฎร ก็ถือว่าราษฎรจักต้องต่ำต้อยกว่าตน ทั้งทางทรัพย์สินศฤงคาร
และอัครฐานอื่นๆ ในเรื่องดังกล่าวมานี้ ยังไม่มีการดัดน้ำใส
กระโหลกมาชะโงกดูเงาหัวของตัวเองเลย

สำหรับราษฎรที่รับการศึกษามาแต่รัชกาลที่ ๕ ก็ล้วนถูก
สอนให้สยบยอมกับอำนาจรัฐ ให้อยากเป็นขุนนางข้าราชการ ให้
จงรักภักดีอย่างหล้นหล้นตา กล่าวคือ ไม่ให้เห็นโทษภัยของ
ระบบศักดินา จนเห็นว่าชาติวุฒิมี่ความศักดิ์สิทธิ์สูงส่ง ทั้งๆ ที่นี้
ไม่ใช่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นในรัชกาลที่ ๖ จนครบ ๘๐
ปีในปีนั้น ต่อยอดขึ้นมาจากโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ
โรงเรียนมหาดเล็กหลวง และโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ใน
รัชกาลที่ ๕ คือต่อแนวคิดเดิมที่สอนให้คนสยบยอมกับระบบ
เจ้าขุนมูลนายให้ดูถูกราษฎร ดังยังคงแพร่หลายอยู่มากมายใน
ระบบราชการของเรา ทั้งทหารและพลเรือน ดังจะเห็นได้ชัดที่สุด

ในกระทรวงมหาดไทย ยังวาตะของประธานวุฒิสภา ซึ่งเป็นสุนัข
รับใช้มาแต่สมัยรัชช. ก็ยังยืนยันมติดังกล่าว

ด้วยเหตุฉะนี้ อาจารย์ปรีดีจึงคิดตั้งมหาวิทยาลัยวิชา
ธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๗
สองปีหลังจากที่เกิดธรรมนูญการปกครองฉบับแรกขึ้นในสยาม
ทั้งนี้เพื่อใช้สถาบันการศึกษาแห่งนี้ ฝึกสอนให้นักศึกษาเข้าซึ่งถึง
ธรรมะ ซึ่งหมายความว่าความถูกต้องดีงามอันเป็นส่วนแห่งความ
จริงแล้วนำธรรมะนี้มาฝึกปรือตนให้เกิดความแกร่งกล้าอย่าง
แหลมคมดังศาสตรา เพื่อเอามารับใช้บ้านเมือง

ขอให้สังเกตคำว่า **นักศึกษา** ของธรรมศาสตร์ ว่าต่างไป
จากคำว่า **นิสิต** ของจุฬายช คำแรกหมายความว่าแต่ละคนต้อง
แสวงหาความรู้ ความชำนาญ และแสวงหาความงาม ความดี
และความจริง ด้วยตัวของตัวเอง โดยมีอาจารย์เป็นดังกัลยาณมิตร
ที่คอยช่วยเหลือเกื้อกูลหรือดักเตือนด้วยบ้างเท่านั้น ส่วนคำหลัง
หมายความว่าผู้ที่เข้าไปแสวงหาความรู้ ต้องสังกัดอยู่ในครูอาจารย์
ดังพระบวชใหม่ที่ถือนิสัยในอุปัชฌาย์อาจารย์ จนพ้นห้าฝนแล้ว
จึงจะพ้นเขตแห่งความเป็นนิสิต ดังท่านเรียกวานิสัยมุตกะ ก็ใน
เมื่อพวกที่เรียนจุฬายชนั้น ๔ ปี ก็ได้รับปริญญาแล้ว จึงไม่ล่องพ้น
นิสัยมุตกะไปได้ แสดงว่ายังคงเป็นเด็กที่ไม่รู้จักโตไปจนตลอดชีวิต
แม้ไปรับราชการแล้ว ก็ต้องกล้านายไปโดยตลอด ถึงได้เป็นอธิบดี
ก็กลัวปลัดกระทรวง ปลัดกระทรวงก็กลัวรัฐมนตรี รัฐมนตรีกลัว
นายกรัฐมนตรี ซึ่งกลัวเมียอีกทีหนึ่ง

ถ้าได้เมียดี ถ้าได้นายดี เป็นดังโคจำฝูงที่นำฝูงโคข้ามน้ำ
เชียวไปได้โดยสวัสดิ์ ก็รอดตัวไป หาไม่คนพวกนี้ก็กลายเป็นทุจริต
จนได้ง่ายๆ เพราะไม่มีเวลาแสวงหา ธรรมะ มาเป็น ศาสตรา เพื่อ
ประหารกิเลสวาสนาภายในตน เพื่อฝึกฝนตนให้ลดความเห็นแก่
ตัวลง เพื่อเกิดความสุขสบายภายในตน และเห็นคนอื่น สัตว์อื่น
ตลอดจนธรรมชาติที่แวดล้อม ว่าล้วนสัมพันธ์กับตนอย่างเท่า
เทียมกัน เพื่อใช้หลักกัณฑ์ปัจจัยตา แก้อัฏฐิให้สังคมเดินไปสู่ความ
ยุติธรรม อย่างสันติและอย่างรักษาความสมดุลงามทางธรรมชาติไว้
ได้ เท่าๆ กับที่รักษาความสมดุลงามภายในตนและภายในสังคมไว้ได้
นั่นเอง

แทบทุกคนคงต้องยอมรับว่ามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์
และการเมือง (มธก.) ทำหน้าที่เป็นอย่างดีกับนักศึกษา สามารถ
ฝึกปรือให้เขาเหล่านั้นเป็นจำนวนไม่น้อย ทั้งหญิงและชาย ให้เกิด
ความกล้าหาญ ให้แสวงหาธรรมะ และนำมาลบล้างให้แหลมคมอย่าง
อุทิศตนให้บ้านเมือง แม้ผู้คน ณ ชนบทที่เคยถูกกล่าวหาว่าเป็น
นายเถื่อน ซึ่งต้องกลัวนายเมืองไปทุกๆ ทาง อย่างน้อยก็ตาม
หนังสือสมบัติผู้ดี ของเจ้าพระยาพระเสด็จฯ นายเถื่อนเหล่านี้
หลายคนมีศักดิ์ศรีไม่แพ้นายเมือง หลายคนได้เป็นส.ส.ในจังหวัด
ของเขา และทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต และอย่างอุทิศตนให้กับ
บ้านเมือง บางคนได้เป็นรัฐมนตรีที่แสดงความสามารถได้ไม่น้อย
ไปกว่าขุนนาง ข้าราชการที่ไปเรียนมาจากเมืองนอก โดยที่
นักเรียนนอกบางคนเคยมีบรรดาศักดิ์สูงมาแต่สมัยสมบูรณา

ญาติทิดราชย์อีกด้วย ชาวต่างประเทศบางคนที่จับจาก มธก.แล้ว ได้ไปมีส่วนมีเสียงโดยทุ่มเทชีวิตและจิตใจให้อย่างสำคัญในการ เรียกร้องเอกราชให้ประเทศ ของตนที่ลาวและเขมรอีกด้วย

ยิ่งเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้นด้วยแล้ว มธก. ได้ กลายเป็นศูนย์บัญชาการของเสรีไทย ในการต่อต้านอักษะ และ ศิษย์ของ มธก. มากหลาย ได้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในขบวนการนี้ จนสามารถรวบรวมมหาชนเข้าเป็นกองกำลัง พาให้บ้านเมืองของ เรารอดพ้นจากความปราชัย แม้รัฐบาลเผด็จการทหารจะเข้าข้าง อักษะ อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับสัมพันธมิตรก็ตาม โดยที่อาวุธอันเสรี ไทยได้มาจากสัมพันธมิตรนั้น อาจารย์ปรีดีก็จัดสรรให้ส่งต่อไป ร่วมกับขบวนการกู้เอกราชในลาว เขมร เวียดนามและอินโดนีเซีย อีกด้วย โดยท่านมองการณ์ไกลต่อไป ว่าภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นี้ ควรมีความสัมพันธ์กันฉันบ้านพี่เมืองน้อง ไม่ดูถูกเหยียดหยาม กันและกัน ไม่เอาเปรียบกัน โดยเราอาจร่วมกันเป็นสมาพันธ์รัฐขึ้น เพื่อรวมตัวกันต่อรองกับสหรัฐและอังกฤษ ตลอดจนจีน ซึ่งท่าน เห็นว่าจะแข็งตัวขึ้น และอินเดีย ซึ่งท่านเห็นว่าจะจะเป็นประเทศที่ โตใหญ่ขึ้นคล้ายๆ จีน

ความคิดอันกว้างไกลของอาจารย์ปรีดี มีคนไทยเข้าใจได้ น้อย และฝรั่งฝ่ายสัมพันธมิตร โดยเฉพาะก็สหรัฐ ทั้งที่เคยเป็น มิตรกับไทย ก็เห็นว่าความคิดเช่นนี้ ซึ่งมีแนวโน้มทางสังคมนิยม นั้น เป็นอันตรายต่อระบบทุนนิยม ซึ่งกำลังกลายเป็นระบบบริโภคนิยม โดยอเมริกันเข้ามาเป็นเจ้าอาณานิคมอย่างใหม่แทนที่อังกฤษ

อาจารย์ปรีดีจึงต้องปลาสนาการไปจากอำนาจในปี ๒๔๙๐ ทั้งนี้ เพราะลัทธิพวกรัฐประหาร และพวกศักดินาเดิมเท่านั้น ย่อมไม่มีทางที่จะโค่นล้างขบวนการประชาธิปไตยเสียได้ ดังการถอดถอนจอมพลป. พิบูลสงคราม โดยรัฐสภาก่อนหน้านี้ ก็เป็นไปไม่ได้ ถ้าญี่ปุ่นไม่เห็นพ้องด้วยนั่นเอง

ขอให้สังเกตว่าอาจารย์ปรีดีพ้นจากอำนาจไปเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ พอวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๔๙๑ ทรูแมนก็รับตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการโดยประกาศใช้คำว่า **พัฒนา** แทนที่คำว่า **อาณานิคม** ทั้งๆ ก่อนหน้านี้ทรูแมนเคยต้อนรับอาจารย์ปรีดีในฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย แต่พวกที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เตรียมความคิดในเรื่อง **พัฒนา** ย่อมเห็นแล้วว่าอาจารย์ปรีดี ย่อมไม่ยอมอยู่ใต้อาณานิคมอย่างใหม่ของสหรัฐ จึงหาทางร่วมขจัดเสียโดยนำเอาอดีตอาชญากรรมสงครามที่เป็นศัตรูกับสหรัฐมาแทนที่ เพราะบุคคลผู้นี้รู้ไม่เท่าทันอเมริกัน หรือยอมให้อเมริกันจูงไปได้ ครั้นจอมพล ป. เริ่มตระหนักถึงภัยที่อยู่ใต้อาณาอเมริกันมากเกินไป คิดดีตัวออกห่าง ก็ถูกอเมริกันร่วมกับฝ่ายปฏิริยาต่างๆ ทั้งทางกองทัพและทางศักดินา ปลดจอมพลป. เสีย โดยเอาลัทธิ ธนรัชต์เข้ามาแทนที่ เพื่อรับใช้อาณานิคมของสหรัฐ ตลอดจนระบบทุนนิยมและระบบบริโภคนิยมสืบต่อไป

ขอสรุปลงในภาคแรกนี้ได้ว่า สิ่งซึ่งอาจารย์ปรีดี ประดิษฐ์กรรมบุญขึ้นแต่ปี ๒๔๗๕ ถึงปี ๒๔๙๐ นั้น

(๑) ท่านสามารถสร้างกฎหมายหลักขึ้น ให้ทุกคนเสมอภาคกันในทางนิติบัญญัติ ถ้าจะใช้คำของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ก็ต้องว่าเป็นการ **พลิกแผ่นดิน** หากพระองค์ท่านหมายถึงสมเด็จพระบรมชนกนาถของพระองค์ท่านกับ **พระบรมราชาธิบายเรื่องเปลี่ยนแปลงระบบราชการแผ่นดิน** ในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งถ้าถือนั่นเป็นการ **พลิกแผ่นดิน** ก็คือพลิกให้ระบบเสนาอำมาตยาธิปไตยซึ่งพวกสกุลขุนนางค่อมมาแต่รัชกาลที่ ๓ จนถึงรัชกาลที่ ๕ ให้ปลาสนากรไป กลายมาเป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือให้บังเกิดระบบข้าราชการขึ้นใหม่ เพียงเพื่อรับใช้พระราชา และแม้พระบรมราชกฤษฎีกาขึ้นให้รื้อออกไปยังดินแดนต่างๆ ภายในพระราชอาณาจักร โดยอาศัยการปกครองในระบอบเทศาภิบาลและการศึกษา รวมทั้งการคณะสงฆ์ ให้เกิดความมั่นคงแข็งแรงของส่วนกลาง ซึ่งมีราชธานีและพระมหากษัตริย์เป็นหลัก เพื่อให้เกิดการสยบยอมจากบ้านเล็กเมืองน้อย สอนให้ผู้คนในชนบทรู้สึกด้อยให้เจ้าครองนครต่างๆ หมดอำนาจลง ให้การพึ่งพาตนเองลดน้อยถอยลง ให้วัฒนธรรมพื้นบ้านอ่อนตัวลง ให้ระบบการค้าเข้ามามีอิทธิพลยิ่งๆ ขึ้น โดยให้ศาสนจักรเป็นเครื่องมือของอาณาจักร ทั้งนี้เป็นการพลิกแผ่นดินอย่างสำคัญ เพื่อให้บ้านเมืองไทยเป็นไปตามระบบทุนนิยมและสยบยอมกับอาณานิคมฝรั่ง ซึ่งเห็นว่าการไม่เอาเมืองไทยไว้ในจักรวรรดิของเขา สิ้นเปลืองน้อยกว่าเอาไว้ในอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จ เพราะเขาไม่ต้องส่งข้าราชการของเขามาปกครองบ้านเมืองเรา หากให้ชนชั้นปกครองของเราเดิน

ตามอาณัติของเขาโดยเฉพาะก็ทางเศรษฐกิจ โดยที่ปรึกษา
กระทรวงพระคลังชาวอังกฤษมีอำนาจยิ่งกว่าเสนาบดีกระทรวงนั้น
และที่ปรึกษาดังกล่าวรับคำสั่งโดยตรงจาก Bank of England ทั้ง
เศรษฐกิจของเราผูกติดอยู่กับระบบตลาดอังกฤษกว่า ๗๕% โดย
ที่ภาษีที่เราเรียกได้จากสินค้าเข้าก็เพียง ๓% เท่านั้น โดยเรา
ต้องไม่ลืมว่าอังกฤษถือคติว่า ถ้าไม่จำเป็นไม่ต้องเอาบ้านเมืองใด
มาไว้ในจักรวรรดิ ต่อไม่มีทางเลือกจึงต้องทำ ดังกรณีของพม่า
เป็นตัวอย่าง ภูฐาน ลิกซิม เนปาล และธิเบต อังกฤษก็ให้คงเป็น
รัฐอิสระ แม้ฝรั่งเศสจะยึดครองญวน เขมร ลาว ก็อ้างว่าให้
อารักขาแก่รัฐนั้นๆ เท่านั้นเอง คงสภาพของพระราชามหากษัตริย์
ไว้ดังเดิม เจกเซนที่อังกฤษทำกับเจ้าผู้ครองนครของมลายู และ
อุดหนุนฮัมซุ ให้เจ้าเหล่านี้นำผู้พุ่มเพื่อยอย่างผู้ตีฝรั่ง หาก
ปล่อยอำนาจ เศรษฐกิจ และการเมืองไว้ในมือฝรั่ง ดังวิลันดากับ
ชวา ก็เช่นกัน

ในรัชกาลที่ ๕ และที่ ๖ นั้น พระราชามหากษัตริย์ใช้
พระราชทรัพย์ผู้พุ่มเพื่อยยิ่งกว่ารัชกาลไหนๆ หมดยุคอดีต
และมีพระราชอำนาจมากมายเกินพระราชาในอดีตแทบทั้งปวง
อย่างน้อยก็ในราชวงศ์จักรี มีที่ต้องลดพระราชอำนาจลงก็เพียงกับ
มหาอำนาจภายนอกเท่านั้น มหาอำนาจอย่างอังกฤษกับฝรั่งเศส
นั้น ต้องการดินแดนจากราชอาณาจักรสยามเพียงใด พระมหา
กษัตริย์ไทยก็ยอมสูญเสียให้ได้ ขอให้คงพระราชอำนาจไว้ใน
พระราชอาณาเขตก็แล้วกัน

ประเด็นในเรื่องการพลิกแผ่นดินในรัชกาลที่ ๕ ยังไม่มีใครพูดถึงอย่างเป็นกิจลักษณะในทางวิชาการเอาเลย ถ้า **พลิกแผ่นดิน** แปลมาจาก revolution ดังที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงใช้ อาจารย์ปรีดีจึงใช้คำว่า **เปลี่ยนแปลงการปกครอง** และท่านต้องการใช้คำว่า **อภิวัฒน์** ซึ่งแปลว่าทำให้ดีขึ้นเรื่อยๆ หากเป็นไปได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงการปกครองของท่านได้รับความสำเร็จอยู่เพียงถึงปี ๒๔๙๐ เท่านั้น แม้กระนั้นในช่วงเวลาดังกล่าว เจ้าคุณพระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ) แห่งวัดมหาธาตุ ก็ถือว่าเป็นการพลิกแผ่นดิน แต่ท่านหมายต่างไปจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ กล่าวคือ ท่านถือว่าเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นเป็นการพลิกให้คนธรรมดาที่เคยถือตัวว่าเป็นขุนเมือง เป็นข้าทูลละอองธุลี เป็นไพร่บ้านพลเมือง ให้กลายมาเป็นราษฎร ได้มาเป็นเจ้าของประเทศ คนที่อาศัยบ้านเมืองของเจ้าขุนมูลนายอยู่ ได้มีความรู้สึกร่วมว่าได้มามีส่วนมีเสียงในการปกครองบ้านปกครองเมือง

ถ้านักประชาธิปไตยร่วมสมัยเข้าใจประเด็นนี้ ช่วยกันผลักดันให้ราษฎรได้กลับเข้ามามีส่วนร่วมมีเสียงในการปกครองบ้านเมืองอย่างจริงจัง จะเท่ากับว่าเราสานต่อเจตนารมณ์ของอาจารย์ปรีดีได้สมเจตน์จำนงของท่าน ดังอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้เริ่มไว้บ้างแล้ว ในเรื่องสันติประชาธรรม ซึ่งจะกล่าวถึงในตอนต่อไป

(๒) การที่อาจารย์ปรีดีใช้ มธก. เป็นหลัก ให้การศึกษาเพื่อความเป็นไท ให้เกิดผู้นำรุ่นใหม่ขึ้นในแถบต่างๆ ของราช

อาณาจักรนั้น นับเป็นความสำเร็จอันสำคัญยิ่ง และการที่ใช้
ธรรมศาสตร์เป็นหลักนั้น ท่านไม่ได้มุ่งที่ลัทธิธรรม ที่ให้อำนาจ
ชนชั้นปกครองอยู่เหนือชนชั้นล่าง หากท่านใช้พุทธธรรม ให้ทุกคน
เท่าเทียมกัน ท่านหันไปมองที่คณะสงฆ์ เพื่อเป็นแบบอย่างในทาง
การเมืองการปกครอง ดังท่านอาราธนาสมเด็จพระวันรัต (เฮง
เชมจารี) และพระคณาจารย์ที่ทรงความรู้ทางพระธรรมวินัยจาก
วัดมหาธาตุ ให้มามีส่วนร่วมให้แนวความคิดความอ่าน และ
แนะนำทางจริยวัตรกับมหาวิทยาลัย ซึ่งอยู่ติดกับพระอารามแห่ง
นั้น ดังท่านเห็นคล้ายตามความคิดของพระมหาเจี๊ยม อินทปญโญ
(พุทธทาสภิกขุ) ซึ่งถวายตนเป็นทาสของพระพุทธเจ้า เพื่อสร้าง
ส่วนที่มีพลัง เพื่อความหลุดพ้นขึ้นที่ไชยา ก่อนหน้าการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง ๒๔๗๕ ราวๆ เดือนหนึ่งเท่านั้น

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เองก็ยังคงอยู่ติดกับวัดมหาธาตุ
ซึ่งมีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเกิดขึ้นหลังจากที่อาจารย์ปรีดี
หมดอำนาจไปแล้ว ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในปัจจุบันและครูบา
อาจารย์ที่ไม่ถลำหลังทางสติปัญญา มีทางโยมมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัยมาเป็นแนวร่วมกับธรรมศาสตร์ได้ไหม ในทางโลกและทาง
ธรรม ดังที่อาจารย์ปรีดีเคยทำมาแล้วกับมหาธาตุวิทยาลัย

ถ้านักประชาธิปไตยสนใจประเด็นนี้ ควรศึกษางานของ
อาจารย์ปรีดี ของอาจารย์พุทธทาส ซึ่งโยมประชาธิปไตยของไทย
ไปยังเนื้อหาสาระของพระธรรมวินัยกับคณะสงฆ์ และการกระจาย
อำนาจของสงฆ์ ความเป็นอิสระของสงฆ์ ความเสมอภาคของสงฆ์

การถือมติให้สงฆ์เป็นใหญ่ เห็นการครอบงำจากใครๆ โดยมี
เนื้อหาที่อุดมการณ์อันลดความเห็นแก่ตัวเป็นหลัก (ทิวจิตฺตสัมม
ญตา) และวิถีชีวิตอันไม่เอาเปรียบตนเองและผู้อื่น หากเกื้อกูลแก่
ตนเองอย่างลดความเห็นแก่ตัวไปเรื่อยๆ เพื่อเกื้อกูลผู้อื่น สัตว์อื่น
ขึ้นไปเรื่อยๆ อย่างบรรสานสอดคล้องกัน ทั้งภายในตนเอง
ภายในสังคม ตลอดจนธรรมชาติที่แวดล้อมเรา (สีลสัมมญตา)
หากเข้าใจเนื้อหาสาระเช่นนี้ ประชาธิปไตยของเราจะไม่เดินตาม
กันฝรั่ง โดยที่ฝรั่งเอง แม้รูปแบบทางประชาธิปไตยก็อ่อนแอ
คลอนแคลนลงไปทุกๆ ที่แล้ว

(๓) คำโครงการเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดีที่ล้มเหลวนั้น
ถ้ามีการศึกษาต่อให้ชัดเจน ว่าท่านต้องการให้เกิดรัฐสวัสดิการ
แบบสังคมนิยมอย่างไร เจาะลึกลงไปให้โยงถึงธรรมิกสังคมของ
ท่านอาจารย์พุทธทาสได้ไหม โดยที่ทั้งสองท่านนี้เริ่มขึ้นไว้อย่างยัง
ไม่มีอะไรลึกซึ้งมากนัก หากมีนักคิดร่วมสมัยเจาะลึกลงไป และ
มองให้กว้าง อย่างนำมาประยุกต์ได้ในปัจจุบัน ให้รัฐมีอำนาจน้อย
ลง ให้มีการพึ่งตัวเองให้มากขึ้น ให้ชุมชนต่างๆ ได้ฟื้นคืนชีพขึ้นมา
ให้แต่ละท้องถิ่นได้ปลุกภูมิธรรมของชาวบ้านขึ้นมา ให้คณะสงฆ์
ปลดปล่อยจากอำนาจรัฐ และอำนาจของลัทธิบริโภคนิยม เรา
น่าจะหาความเป็นไทยกลับมา เป็นการพลิกแผ่นดินอย่างใหม่ ให้
ไปพ้นการพลิกแผ่นดินในรัชกาลที่ ๕ ก็น่าจะเป็นได้ ทั้งนี้มิได้
หมายความว่าเราต้องย้อนกลับไปยังอดีต แม้ท่านอาจารย์พุทธ
ทาสจะเห็นคุณค่าของการถอยหลังเข้าคลองก็ตามที แต่สำหรับพวก

เราที่เป็นบุคคลร่วมสมัย นำที่เราจะใช้อย่างดีเป็นบทเรียนอย่างแท้จริง ไม่ใช่เดินตามบทเรียนที่รัฐและสถาบันหลักทางการศึกษากำหนดให้ แล้วหาความเป็นไทให้เราได้ อย่างปลอดภัยไปจากบริโภคนิยม (โลก) อำนาจนิยม (โกรธ) และอัตตานิยม (หลง)

(๔) ความล้มเหลวของอาจารย์ปรีดีนั้น ไม่ใช่เพียงการเสนอเค้าโครงทางเศรษฐกิจ ที่อาจนำไปสู่ความเสมอภาคกันในทางดำรงชีวิตเท่านั้น ที่สำคัญคือการทำนอยกย่องและให้เกียรติคนธรรมดาสามัญ โดยเฉพาะก็พวกนายเถื่อนทั้งหลาย ให้ไม่น้อยหน้าพวกนักเรียนนอก พวกขุนนางข้าราชการ หรือศักดินาเดิม

ประเด็นนี้ ยังไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปเลย ข้าราชการประจำทั้งทหารและพลเรือน ยังเป็นรัฐภายในรัฐ ระบบการศึกษา ยังล้าหลังมองให้แทบทุกคนตะเกียกตะกายเป็นเจ้าเป็นนาย ให้แต่ละคนอยากไต่เต้าไปเป็นชนชั้นสูงขึ้นเรื่อยๆ และก็ดูถูกผู้ยากไร้ไปเรื่อย ๆ ระบบการศึกษาและศักดินาของพระ ทำให้พระของเราลืมนึก เห็นสมณศักดิ์ว่าสำคัญกว่าความเป็นอิสริยาภของสงฆ์ เห็นการรวมศูนย์ว่าสำคัญกว่าการกระจายอำนาจ

ความข้อนี้แลคือสาระสำคัญที่ต่อต้านความเป็นประชาธิปไตยที่เนื้อหาสาระ ถ้าจะแก้ประเด็นนี้ได้ (๑) แก่ที่การศึกษา ซึ่งบัดนี้รวมถึงสื่อมวลชนมากกว่าสถาบันในระบบเสียอีก (๒) แก่ที่วิธีการบริหารงานทั้งหมด ไม่ใช่ให้มีแต่คำสั่งจากข้างบนต่อลงมา ยังข้างล่าง หากต้องมีการปรึกษาหารือกัน มีการเปิดเผยข้อเท็จจริงให้รับรู้ในวงกว้างในแทบทุกระดับ (๓) ให้มีการวิพากษ์

วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ เพื่อเปลี่ยนมโนธรรมสำนึกให้ได้ ให้
เคารพคนต่ำต้อยในทางเศรษฐกิจ ว่าเขามีความสำคัญทางการ
เมืองเท่ากับเรา และเขาควรมีสถานะทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกับ
เราด้วย

พุทธศาสนาช่วยได้มากในเรื่องนี้ ถ้าเรานำเอาเนื้อหาสาระ
มาประพจน์ปฏิบัติ เวลาเราอ่าน เราต้องเลิกเดินตามหนังสือของ
กระทรวงศึกษาธิการอย่างเรื่อง **ธรรมจริยา** ของเจ้าพระยาธรรม
ศักดิ์มนตรี ควรพิจารณาให้รอบคอบ อย่าเชื่อถือตามไปอย่าง
งมงาย ดังขอให้พิจารณาข้อความต่อไปนี้ประกอบ

ถามว่า, เจ้านายนั้นแปลกกับไพร่พลเมืองอย่างไร, มีสิ่งไร
เป็นสำคัญ?

ตอบว่า, แปลกหลายประการ; เพราะเจ้าเป็นชาติดิยวงศ์ มี
ตระกูลสูงส่งกว่าตระกูลอื่นๆ, ตระกูลเจ้านี้เป็นของเนื่องมาแต่โบราณ,
คือเรียกว่าชาติกษัตริย์ สืบวงศ์กันมาเป็นลำดับ, ทำความประพจน์
แปลกกว่าพลเมือง, เพราะพลเมืองต้องนับถือและเกรงกลัว, ต้องอยู่
ในอำนาจทั้งสิ้น ถ้าพบปะเจ้ากลางถนนหนทาง, ต้องหลีกทางให้,
ต้องทำความคำนับ;...เจ้านั้นต้องประพจน์อยู่ในมารยาตร์ของเจ้า,...
เปรียบความประพจน์และสอาด ก็คล้ายๆ พระอรหันต์ ซึ่งเป็นสาวก
ชั้นสูงของพระพุทธเจ้า...

(คัดมาจาก การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชนชั้นผู้นำไทยตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ -
พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยอรธจักร สัตยานุรักษ์ (จุฬาลงกรณ์ ๒๕๓๘) หน้า ๑๘๖)

เราต้องถือตามพระพุทธพจน์ที่ว่าทุกคนเสมอกันหมด และเราต้องนำศีลมาประยุกต์ใช้ ดังที่ท่านนัท ฮันท์นำมาพร่ำสอนอย่างใหม่ จนประทับใจฝรั่งทั่วไปอย่างกว้างขวาง ดังท่านว่า

“เธอจงอย่าสั่งสมความมั่งคั่งในขณะที่คนนับล้านกำลังอดอยากหิวโหย อย่าถือเอาชื่อเสียง ผลประโยชน์ ความร่ำรวยและอามิสสุขเป็นจุดหมายแห่งชีวิต จงมีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย สละเวลา กำลังงาน และปัจจัยให้แก่ผู้ซึ่งสมควรจะได้รับ”

“ขอเธออย่าได้ติดจมอยู่กับความฟุ้งซ่านและสิ่งแวดล้อม จงศึกษาการหายใจเพื่อที่จะกลับไปควบคุมกายและจิตอีกครั้งหนึ่ง อีกทั้งเพื่อเจริญสติ พัฒนาสมาธิ และเพิ่มพูนปัญญาญาณ”

“ขอเธออย่าได้ประกอบอาชีพะอันก่อให้เกิดภัยต่อมนุษยและธรรมชาติ อย่าเข้าร่วมงานในสำนักงานที่จำกัดโอกาสในการหาเลี้ยงชีวิตของผู้อื่น จงเลือกอาชีพะที่ช่วยให้เธอสามารถแผ่ขยายเมตตาธรรมออกสู่หมู่มชน”

(จาก พิธีกรรม สำหรับพุทธศาสนิกกร่วมสมัย โดย ส.ศิริรักษ์ หน้า ๓๘)

ความล้มเหลวของขบวนการประชาชนนั้น เมื่อกำจัดอาจารย์ปรีดีออกไปได้ ได้ใช้สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเครื่องมือ ทั้งๆ ที่ท่านเป็นผู้ปกป้องสถาบันดังกล่าว เป็นตัวตั้งตัวตีอัญเชิญพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน และพระบรมเชษฐาธิราชให้เสวยราชสมบัติ แต่แม้จนบัดนี้แล้ว ก็ยังมีการใช้สถาบันดังกล่าวมาบดบังและเบียดเบียนปัญหาประชากรอยู่อย่างไม่ขาดสาย

สมัยรัฐประหาร แต่ พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๕๐๐ ใช้วิธีประหารและพิฆาต หรือจองจำผู้นำทางการเมืองและทางสื่อมวลชน ที่เป็นตนของตนเอง ที่อยู่ข้างธรรมะ ที่อยู่ข้างราษฎร อยู่ข้างฝ่ายประชาธิปไตย ตั้งแต่สี่อดีตส.ส. คือนายทองอินทร์ ภูริทัต นายทองเปลว ชลภูมิ นายถวิล อุดล และนายจำลอง ดาวเรือง ไปจนนายเตียง ศิริขันธ์ ฯลฯ เรื่อยไปจนวงการสื่ออย่างนายอารี สิริระ นายกุหลาบ สายประดิษฐ์ นายผี นายสาธิต ฯลฯ หากไม่ใช้วิธีซื้อ หรือให้สยบยอม น่าเสียดายที่คนพวกนี้มีจำนวนไม่น้อย รวมถึงคึกฤทธิ์ ปราโมชด้วย โดยที่บุคคลผู้นี้มีเลศมากกว่าพวกชายตัวอื่นๆ เท่านั้นเอง

นี่คือขบวนการพลิกแผ่นดิน ที่ทำลายเนื้อหาสาระในทางธรรม ที่มีความกล้าและแหลมคม ซึ่งนำมาใช้ในทางการเมือง การปกครอง ในการเผยแพร่ความคิดอันอิสระเสรีสู่มหาชน แม้จนบัดนี้แล้ว เราก็ยังไม่ฟื้นคืนสู่ความมีชีวิตอันเป็นอิสระเสรี ที่มีธรรมะเป็นบรรทัดฐาน ไม่ว่าจะในทางการเมืองหรือทางสื่อมวลชน ยิ่งบัดนี้มีบรรษัทข้ามชาติและลัทธิบริโภคนิยมเข้ามาครอบงำ กระตุ้นให้เรานับถือทรัพย์สินศาสตร์ด้วยแล้ว นับว่าอันตรายยิ่งนัก ถ้าแก่ประเด็นนี้ไม่ตก ก็อย่าไปหวังว่าจะทำอะไรในทางเนื้อหาสาระแห่งประชาธิปไตยได้เลย

หลังจาก พ.ศ. ๒๕๐๐ แล้ว สฤษดิ์ ธนะรัชต์ใช้วิธีที่เลวร้ายกว่าคณะรัฐประหาร โดยมีหลวงวิจิตรวาทการเป็นมันสมอง ถึงกับสร้างค่านิยมผิดๆ ที่ขัดกับเนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนา

และประชาธิปไตย ให้คนไทยทั่วไปนับถือเงินตรา นับถืออำนาจ นับถือวัตถุ คนไทยที่ว่ำนีรรวมถึงพระภิกษุเป็นจำนวนไม่น้อยด้วย ที่ถูกห้ามไม่ให้สอนเรื่องสันโดษ ให้เห็นว่างานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข และสมัยสฤษดิ์นี้แลคือการเริ่มยุคแห่งการใช้สถาบัน กษัตริย์อย่างเลวร้ายที่สุด

แม้สฤษดิ์จะลี้้นอำนาจไปจากตำแหน่งในปี ๒๕๐๗ และ ถนอม-ประภาส-ณรงค์ จะปลาสนาการไปกับการลุกฮือขึ้นของ นักศึกษาประชาชนในปี ๒๕๑๖ แต่ก็ไม่มีอะไรในทางพลิกแผ่นดิน เกิดขึ้น ยิ่งในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ถึง ๒๕๑๙ ด้วยแล้ว ขบวนการสังหารประชาชนได้ขยายขึ้นทุกๆ ที่ รวมถึงการสังหารนัก ศึกษา ชาวนา และกรรมกร อย่างแพร่หลายตลอดมา แม้จน พ.ศ. ๒๕๓๔ และ ๒๕๓๕ แล้วก็ตาม

ทุกรัฐบาล แต่สฤษดิ์มาจนถึงชวลิต ล้วนรับใช้คนรวย และสยบยอมกับอาณานิคมจากตะวันตก ซึ่งบัดนี้มีบรรษัทข้าม ชาติและลัทธิบริโภคนิยมเข้ามาแทนที่จักรวรรดิอังกฤษ และจักร วรรดิอเมริกันซึ่งยังคงสถานะเดิมอยู่ หากจักรวรรดินี้เป็นสมุนของ บรรษัทข้ามชาติมากกว่า แม้ว่าชวลิตจะมีมิติที่น่ายกย่องที่กล้า สรรเสริญอาจารย์ปรีดี และพยายามเข้าใจสมัชชาคนจน แต่เขาก็ ยังคงแนบสนิทอยู่กับบรรษัทข้ามชาติมากเกินไป แนบสนิทกับรัฐ ภายในรัฐมากเกินไป หากินใกล้ชิดกับทราชาชีในพม่าและในเมือง จีนมากเกินไป

ถ้าไม่เข้าใจถึงเบื้องหน้าเบื้องหลังของสิ่งต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้น

แต่อาจารย์ปรีดีรื้ออำนาจไปในปี ๒๔๙๐ จนบัดนี้ เราจะไม่เห็นทางเห็นสีทองของเนื้อหาสาระของประชาธิปไตยได้เลย โดยเราต้องไม่ลืมว่าชนชั้นปกครองและคนที่ได้ผลประโยชน์อยู่กับระบบเศรษฐกิจและการเมืองในบัดนี้ พยายามบิดเบือนเนื้อหาสาระของความเป็นไปในขณะนี้ และในเรื่องการพลิกแผ่นดินในรัชกาลที่ ๙ เป็นต้นมา เอาเลยด้วยซ้ำ

ตราบิตที่จังหวัดขอนแก่นยังมีอนุสาวรีย์ของสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และโรงเรียนนายร้อยตำรวจที่สามพราน ยังมีอนุสาวรีย์ของเผ่า ศรียานนท์ อยู่แล้วไซ้ เราจะกลับไปหาสัมมาทิจจากมิจจาทิจที่ครอบงำเราให้เห็นกงจักรเป็นดอกบัวนั้น อย่าได้พึงหวัง

แม้อนุสาวรีย์กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ที่อุดรธานี อนุสาวรีย์กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ที่อุบลราชธานี ก็ไม่มีใครสงสัยบ้างเลยหรือ ว่านั่นเป็นสัญลักษณ์ของระบอบอาณานิคมจากกรุงเทพฯ ที่ออกไปทำให้ลาวฝั่งนี้สยบยอมกับราชธานีในภาคกลาง และถ้าเราจะเป็นประชาธิปไตยกัน ทำไมไม่มีอนุสาวรีย์ให้นายเตียง ศิริขันธ์ ที่สกลนคร นายจำลอง ดาวเรือง ที่มหาสารคาม และทำไมในกรุงเทพฯ จึงมีแต่อนุสาวรีย์ของชาติดิยราช ไม่มีอนุสาวรีย์ให้อาจารย์ปรีดีที่หน้ารัฐสภา ไม่มีอนุสาวรีย์ ให้ขบวนการเสรีไทย ไม่มีอนุสาวรีย์วีรชนตุลาคม ๒๔๖๖, ๒๔๖๙ และพฤษภาคม ๒๕๓๕ โดยที่อนุสาวรีย์เหล่านี้ ไม่จำเป็นต้องหล่อขึ้นด้วยทองประสม ควรเป็นวนอย่างกว้างๆ ให้มหาชน ได้สูดอากาศอันบริสุทธิ์ ให้ได้สัมผัสธรรมชาติ ให้ได้เข้าหาความงาม

และความดีอย่างเรียบง่าย

ตราบที่เรายังไม่มือนุสาวรีย์ให้ราษฎร ก็เพราะเรายังไม่เคารพคนธรรมดาสามัญ ไม่มีเนื้อหาสาระแห่งประชาธิปไตย ยังไม่กล้าเผชิญกับสัจจะ ยังไม่มีธรรมเป็นอำนาจ หากยังมีอำนาจเป็นธรรมอยู่หรือมิใช่

ในบรรดาศิษย์อาจารย์ปรีดี ที่รอดตายและมีความคิดไปทางธรรมิกสังคมนิยมประชาธิปไตยอย่างใกล้ชิดกับท่าน ทั้งยังร่วมขบวนการเสรีไทยมาด้วยกันกับท่านนั้นที่เด่นสุด และอ่อนน้อม ถ่อมตัวอย่างเข้มแข็งที่สุด โดยได้รับตำแหน่งข้าราชการประจำอย่างที่เราเรียกว่าสูงที่สุด ทั้งยังมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจ การคลัง การศึกษาและการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมากนั้น ย่อมได้แก่อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์

ตราบที่ท่านผู้นี้นิ่งอยู่ รับประทานเดิมอย่างซื่อสัตย์สุจริต ท่านยอมเป็นที่เคาพของทุกชนชั้น และเป็นที่พึ่งปรารถนาของชนชั้นสูง ตลอดจนแม่ทัพนายกองและข้าราชการประจำที่ถือตัวว่าเป็นเทคโนแครต หรือพราหมณ์อย่างใหม่

พึงสังเกตว่าสมัยอาจารย์ป๋วยเป็นผู้ว่าการธนาคารชาติอยู่ ๑๒ ปีนั้น สถานะทางการเงิน การคลังของเรานั้นคง บุคคลในธนาคารนั้นมีความเป็นตัวของตัวเองทางวิชาการ ไม่สยบยอมกับนักการเมืองภายในประเทศ แม้จะเป็นเผด็จการ และไม่อ่อนข้อให้ธนาคารโลกอีกด้วย

ครั้นเมื่ออาจารย์ป๋วยเปิดเผยตัวออกมาว่าอยู่ฝ่ายธรรมะ

อย่างชัดกับฝ่ายธรรม ดังจดหมายนายเข้ม เ็นยังเป็นพยาน แม้จะเขียนอย่างสุภาพราบเรียบเพียงใด ท่านเริ่มเปิดเผยตัวออกมาอย่างท้าทายต่อระบบเสนอำมาตยาธิปไตย ที่เข้ามามีบทบาท ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นมา โดยที่ระบบนี้รับใช้อภิมาอำนาจ มาเรื่อย ๆ แล้วหันมารับใช้บรรษัทข้ามชาติ และสมาทานลัทธิ บริโภคนิยมอย่างเด่นชัดในบัดนี้

อย่างน้อยอาจารย์ป่วย ก็ได้สืบทอดจากอาจารย์ปรีดีมา จนถึงคนรุ่นเราในบัดนี้ ดังที่ท่านมีคุณธรรม สมเป็นปูชนียบุคคล สันติประชาธรรม ที่ท่านเขียนขึ้นนั้น เน้นให้เราเห็นความสำคัญของ ธรรม ดังเราต้องไม่ลืม ธรรมศาสตร์ และ การเมือง แต่ ธรรมะ ก็ต้องมีความเป็น สันติ ทั้งภายในแต่ละบุคคลและภายใน สังคมด้วยโดยที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจชะตากรรม ของบ้านเมืองในทุกระดับ

นอกไปจากนี้แล้ว ข้อเขียนในเรื่อง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน ของท่าน ยังถือได้ว่าเป็นธรรมนูญชีวิต คล้ายการ ประดิษฐานุธรรมขึ้น ให้นำนำเอามาประยุกต์ใช้ได้กับแนวทาง การปกครอง ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และ ธรรมชาติที่แวดล้อมเราอีกด้วย

ที่ว่ามาทั้งหมดอย่างคร่าว ๆ นี้ หวังว่าคงมีประโยชน์สถิติ ผลสำหรับผู้แสวงหาความเป็นไทในทางประชาธิปไตย ซึ่งมี อาจารย์ปรีดีเป็นสดมภ์หลักเสาแรก มีอาจารย์ป่วยเป็นสดมภ์ หลักที่สืบทอดมาอย่างเด่นชัด และที่น่ายินดีก็ตรงที่ท่านยังดำรง

ชีวิตอยู่ร่วมกับเรา แม้การเมืองการปกครองจะเบียดเบียนบีฑา
ชีวิตจิตใจและร่างกายของท่าน จนท่านไม่อาจนำเราได้อีกแล้วใน
ทางคำพูดและข้อเขียน แต่ท่านก็ยังเป็นประทีปดวงโต ที่มีวิถีชีวิต
อันเราอาจใช้เป็นแบบอย่างได้โดยแท้

ถ้าจะพูดถึงเนื้อหาสาระของประชาธิปไตยในเมืองไทย ได้เพียงประเด็นหลักๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น เอาจริงๆ ให้แตก แล้วนำมาประยุกต์ให้เหมาะแก่กาลเทศะ ก็พอเพียงแล้ว แต่เมืองไทยไม่ได้ตั้งอยู่โดดๆ สมัยก่อนต้องสัมพันธ์กับอาณานิคมฝรั่งเศสในอินโดจีน สมัยนี้ก็ต้องถูกสะกดโดยลัทธิบริโภคนิยม ซึ่งมีบรรษัทข้ามชาติเป็นตัวกำหนด ฉะนั้น

หากเข้าใจหลักก็หับปัจจัยตา ย่อมควรมองดูไปถึงความเกี่ยวโยงภายในบ้านเมืองเรา แม้จนบ้านเรือนเรา แล้วขยายไปยังเพื่อนบ้านและประเทศใกล้เคียง ตลอดจนโครงสร้างทางสังคมอันอยู่ดีธรรมและรุนแรง รวมถึงระบบการค้าที่อ้างว่าเสรี ซึ่งมีองค์การค้าโลกควบคุมอยู่ในบัดนี้ จึงจะเข้าใจอะไรๆ ได้

แม้เรารับพุทธศาสนาจากชมพูทวีป แต่เราแทบไม่มองไปที่อินเดียในปัจจุบันเอาเลย และถ้าเราเข้าใจถึงเนื้อหาสาระของพุทธธรรม โดยนำเอาสังคมสงฆ์มาประยุกต์ในทางการเมือง เรา

จะได้ธรรมิกสังคมอย่างสันติประชาธรรมที่น่าสนใจนัก นี่ฉันใด ถ้าเรามองไปที่ขบวนการ **สวาทศ** หรือ **สวาทศี** ของมหาตมะ คานธี เราก็จะเข้าใจได้ถึงความเป็นอิสระทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ฉะนั้น

เอกราชของอินเดีย ที่คานธีต้องการนั้น ไม่ใช่เพื่อความ เป็นประชาชาติหนึ่งเดียวเท่านั้น หากต้องการให้แต่ละหมู่บ้าน แต่ละชุมชนปกครองตนเอง พึ่งพาตนเอง ดำรงชีพอยู่ได้ในชุมชน นั้น อย่างมีศักดิ์ศรี อย่างมีสัมมาอาชีพ แต่ละครอบครัวเลี้ยงตัว เองได้ แล้วโยงถึงทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยต่างก็มี วัฒนธรรมและภูมิธรรมของตน คล้ายๆ ความเป็นไปของคนไทย และชุมชนอื่นๆ ในสยาม ก่อนการ **พลิกแผ่นดิน** ในรัชกาลที่ ๕ นั้นเอง จะต่างกันก็ตรงที่คานธีต้องการให้แต่ละชุมชนมีอำนาจทาง เศรษฐกิจและการเมืองอย่างเต็มที่ รวมถึงอำนาจในการตัดสินใจ ร่วมกันว่าจะส่งอะไรออกไปขายนอกชุมชน หรือส่งซื้ออะไรเข้ามา ในชุมชนนั้นๆ ทั้งนี้โดยมีสภาตำบลหรือสภาชุมชน ให้ทุกๆ คน มีส่วนร่วมด้วยให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

การต่างประเทศในอดีต คล้ายกับสยามประเทศก่อนสมัย รัชกาลที่ ๕ กล่าวคือประชาชนดำรงชีพอยู่อย่างสันติ เคารพกัน และกัน รวมถึงเคารพธรรมชาติที่แวดล้อมตน แต่ละบ้านพึ่งตนเอง ทำนาทำสวน ทอเสื้อผ้าใช้เองแม้จนยารักษาโรคก็ทำกันตัวเอง โดยการกินอาหาร ก็มีตัวยารประกอบเข้าไปด้วย ต่างก็ใช้ดิน ใช้น้ำ ใช้ป่า อย่างทนุถนอม แม้จะจับปลาล่าสัตว์ ก็อย่างไม่เกินเลยไป

ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ มุ่งไปทางความสนุกสนานสำราญ และ
เอื้ออาทรต่อวิถีชีวิต ที่สัมพันธ์กับแผ่นดินและแผ่นน้ำ อย่างพึ่งพา
อาศัยกันและกัน

วัดเป็นศูนย์กลางทางคุณธรรม ทางวัฒนธรรม ทางการศึกษา เน้นไปในทางลดความโลภ โกรธ หลง ให้เอื้ออาทรต่อกัน
ดูแลสุขภาพอนามัย ทั้งทางกายและใจ โดยที่ทั้งวัดและบ้านต่างก็
พึ่งพากัน ดูแลกันและกัน มีตำนานและนิทานท้องถิ่น ตลอดจน
เทศนาภาษิต และชาดกต่างๆ ที่ช่วยให้คนมีความภูมิใจในตนเอง
และท้องถิ่นของตน แต่ละภูมิภาคมีวัฒนธรรมต่างกัน แต่ก็
ประสานสอดคล้องกับถิ่นอื่น วัฒนธรรมอื่น แม้จนลัทธิศาสนา
อื่น

พระเป็นแบบอย่างทางคุณธรรม วัดเป็นแบบอย่างของชุมชน
ประชาชนเดินทางไปไหนๆ ส่วนใหญ่ก็เพื่อถือบุญจาริก เช่น
ขึ้นพระบาท ไปพระฉาย ไปพระแท่น ทางฝ่ายเจ้าถิ่นก็มีน้ำ มี
อาหารคอยต้อนรับ แม้ตามป่า ก็มีคนสร้างศาลา มีข้าว มีเกลือไว้
ให้คนเดินทางหุงกิน ผิดไปจากการเดินทางท่องเที่ยวที่มีบริษัทจัด
ให้โดยมุ่งผลกำไร และใช้วิธีโฆษณา กำหนดให้คนต้องอยากทัศนอา
ย่งไปต่างประเทศมากเท่าไรก็สิ้นเปลืองมากเท่านั้น โดยไม่ได้อะไร
ในทางนามธรรมและวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งติดตัวกลับมาเลยก็ได้

ชาวบ้านแต่ก่อน ผลิตของกินของใช้เอง เหลือจากทำบุญ
ให้ทานแล้วจึงขาย การค้าขายระหว่างหมู่บ้าน ระหว่างบ้านกับ
เมือง เป็นไปในทางแลกเปลี่ยน ยิ่งกว่าพึ่งเงินตรา ต่ออะไรที่หา

ไม่ได้ในพื้นที่บ้าน จึงซื้อหามาจากต่างถิ่น

แม้จะมีโจรภัย อุทกภัย และโรคระบาด ก็อาจหาทางแก้ไขกันได้ในหมู่ชุมชนนั้นๆ แม้ราชภัยก็ไม่เลวร้ายมากนัก เพราะพระราชาก็มีพุทธศาสนาเป็นตัวกำหนดคุณค่าอยู่อย่างไม่น้อยเลยทีเดียว

คานธีเข้าใจความข้อนี้ดี เอกราชของท่านและประชาธิปไตยของท่าน จึงต้องการหยั่งรากลงลึกที่ภูมิธรรมชาวบ้านและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ดังของเราเอง มีคณะสงฆ์เป็นแบบอย่างอยู่แล้ว

สวาเทศหรือสวาเทศของคานธี คือวิถีเลี่ยงการพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากภายนอก ผิดกับไทยที่ถูกฝรั่งบังคับให้ต้องพึ่งพาเศรษฐกิจจากภายนอกยิ่งๆ ขึ้นทุกที จักรรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา เพราะนี่แลคือต้นตอที่ทำให้แต่ละตำบลแต่ละหมู่บ้านอ่อนแอลง และการเลี่ยงสินค้าจากภายนอกช่วยให้ลดความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยที่ไม่จำเป็น ที่สุรุ่ยสุร่าย ที่สิ้นเปลืองอย่างเปล่าประโยชน์เป็นอันมาก ทั้งส่วนเกินจากภายนอกพวกนี้ยังทำลายวัฒนธรรมพื้นบ้านและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอีกด้วย เช่นเบียร์กระป๋องและน้ำขวดทำให้กระแษะหมัดไป ผลไม้คั้นสดๆ หมดไป และกระป๋องเบียร์กับขวดพลาสติกพวกนี้มีพิษมีภัยกับระบบนิเวศวิทยายิ่งนัก แม้จนน้ำตาลทรายก็ทำลายน้ำตาลมะพร้าวของเรา โดยน้ำตาลทรายให้โทษแก่สุขภาพอนามัย ทั้งยังทำลายกรรมกรและระบบนิเวศเพียงเพื่อรับใช้นายทุนและบรรษัทข้ามชาติเท่านั้นเอง

ถ้าเราจะสร้างประชาธิปไตยแต่ข้างล่างขึ้นมา พื้นฐานทาง

เศรษฐกิจชนิดพึ่งตัวเองของแต่ละชุมชนต้องแข็งแรง อย่างพอเพียงกับปัจจัยสี่ในชุมชนนั้นๆ โดยที่สมาชิกในทุกชุมชนต้องให้ความสำคัญกับผลิตผลท้องถิ่น ยิ่งกว่าอะไรอื่น

แต่ละหมู่บ้าน แต่ละชุมชน ควรมีช่างไม้ ช่างทำเกือก ช่างปั้น ช่างก่อสร้าง ช่างยนต์ ช่างทอผ้า เย็บผ้า และช่างฝีมือ นักดนตรี ตลอดจนศิลปิน ครูอาจารย์ รวมถึงพ่อค้า ธนาคาร (โดยเฉพาะกัลลิ่งข้าว คลังควาย) ไม่ใช่ชนิดที่เป็นตัวรับใช้ธนาคารใหญ่ๆ ในกรุงหรือในต่างประเทศ นอกเหนือไปจากชาวนา ชาวสวน และพระภิกษุสามเณร

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แต่ละหมู่บ้าน คือส่วนย่อยหรือส่วนย่อยของประเทศชาติ เป็นการโยงใยให้ทุกๆ ชุมชนรวมตัวเข้าด้วยกัน แต่ละหน่วยเป็นเอกเทศทั้งทางเศรษฐกิจการเมือง และวัฒนธรรม หากโยงไปยังหน่วยอื่นอย่างเอื้ออาทรถึงกัน ดังที่คานธีถือว่าแต่ละ หมู่บ้านคือ village republic

พร้อมกันนั้น แต่ละหมู่บ้านก็คือการขยายตัวออกมาจากแต่ละบ้านหรือแต่ละครอบครัว คือแทนที่แต่ละคนในครอบครัวจะแข่งขันชิงดีชิงเด่นกัน คานธีต้องการให้แต่ละคนมีความสามารถพอตัว มีความสันโดษ พึ่งพาตัวเองได้ในทุกๆ ครอบครัว ในทุกๆ ชุมชน เพื่อขยายความชื่อนี้ออกไปจนถึงระดับประเทศชาติ

นี่แหละคือเนื้อหาสาระของประชาธิปไตย ในทางเศรษฐกิจ ซึ่งขยายออกไปในทางการเมือง ให้มีการปรึกษาหารือกัน ตกลงร่วมกัน แบ่งสันปันทรัพย์และการอำนาจอย่างเห็นพ้องต้องกัน

โดยเคารพความแตกต่างกัน ดังคณะสงฆ์เป็นตัวอย่างให้เห็นอย่างเด่นชัด ก่อนถูการครอบงำโดยพระราชบัญญัติการปกครองของรัฐ แต่ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) เป็นต้นมา

คานธีพูดถึงสังคมในอุดมคติของท่านไว้อย่างน่าสนใจนัก ความว่า

“โครงสร้างดังกล่าวย่อมประกอบไปด้วยหมู่บ้านเป็นจำนวนที่นับไม่ได้ ต่างโยงถึงกันและขยายตัวออกไป หากไม่ขยับให้สูงขึ้น ชีวิตไม่เป็นไปดังรูปปริมาตรชนิดที่มียอดและมีฐาน หากเป็นวงวิฏฐังมหาสมุทรที่แวดล้อมไปด้วยฝั่ง ที่ศูนย์กลางคือแต่ละปัจเจกบุคคล ที่พร้อมจะสละชีวิตเพื่อหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้าน ก็ยินดีสละชีวิตเพื่อหมู่บ้านอื่นๆ ในแวดวงเดียวกัน จนในที่สุด หมู่บ้านทั้งหมดก็คือหนึ่งเดียว ประกอบไปด้วยปัจเจกบุคคลเป็นอันมาก หากแต่ละคนจักไม่ใช้ความแก่งแย่งแข่งดี ไม่อวดเก่งเพื่อทับถมผู้อื่น หากอ่อนน้อมถ่อมตนอยู่เสมอ ดังวงวิฏฐอันยิ่งใหญ่ ดุจมหาสมุทร ซึ่งรวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”

แนวคิดดังกล่าวขัดกันอย่างดำเป็นขาอยู่กับของฝรั่ง อย่างน้อยอังกฤษและฝรั่งเศส ต้องการให้มีศูนย์กลางทางอำนาจอยู่ที่ราชธานี ต้องการให้มีอุตสาหกรรมชนิดเครื่องจักรยนต์อย่างใหญ่ให้อยู่ในมือชนชั้นนายทุน เพื่อขยายอำนาจของตนและอำนาจทางเทคโนโลยีออกไป ทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่น และการพึ่งตนเองของท้องถิ่น ตลอดจนการเคารพภูมิธรรมและวัฒนธรรมของ

ท้องถิ่น ระบบดังกล่าวเหมาะกับจักรวรรดินิยมและอาณานิคม ดัง
ลัทธิบริโภคนิยมและบรรษัทข้ามชาติเข้ามาทำหน้าที่นี้แทนในบัดนี้

ถ้าต้องการประชาธิปไตย ต้องกระจายอำนาจ ต้องปลูก
ข้าวและพืชผักกันเอง ทอผ้าใช้เอง ปลูกเรือนกันเอง คานธีเห็น
ควรเลิกการผลิตแบบเครื่องจักรยนต์ที่อยู่ในมือชนชั้นนายทุน
ทั้งหมดเอาเลยด้วยซ้ำ ท่านใช้คำภาษาอังกฤษว่า No mass
production, but production by the masses

ถ้ามหาชนผลิตวัสดุต่างๆ แทนที่วัสดุต่างๆ ถูกผลิตโดย
เครื่องจักรยนต์อันมหึมาหนึ่งเดียวเพื่อมหาชน จะช่วยให้มหาชน
เกิดความภาคภูมิใจในผลผลิตของตน จะเห็นคุณค่าของมือ ของ
เท้า ซึ่งสามารถผลิตอะไรๆ ให้ดังงาม ให้เป็นประโยชน์ได้เป็น
อย่างดี และขณะที่ผลิตด้วยมือ ยังมีโอกาสให้ได้ภาวนา ให้ได้
พิจารณา ให้เกิดความงอกงามทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน พร้อมๆ
ไปกับความงอกงามทางจิตใจของแต่ละคนอีกด้วย

การผลิตโดยเครื่องจักรยนต์ คือการสร้างลัทธิปัจเจก
นิยมขึ้น ไม่ให้มนุษย์พึ่งพาอาศัยกัน ให้พึ่งแต่เทคโนโลยีและพึ่ง
ตลาด และแล้วฝรั่งก็หาทางคุมตลาด ตั้งแต่ระบบจักรวรรดินิยม
มาจนระบบโลกาภิวัตน์ ซึ่งจะนำไปสู่โลกาภิวัตน์และโลกาภิวินาศ

ถ้าชุมชนพึ่งตัวเองได้ ผลิตของกินของใช้เองได้ ก็จะดำรง
ชีพ อยู่ได้ด้วยการพึ่งพาอาศัยกัน น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า ปลาพึ่งน้ำ
และคนพึ่งสิ่งต่างๆ ทั้งหมด รวมทั้งดิน น้ำ ต้นไม้ และสิ่งสสารา
ลัทธิ ชุมชนดูแลตนเองได้ทั้งทางสุขภาพอนามัย และใช้ทรัพยากร

อังกฤษเมื่อราวๆ สองทศวรรษมานี้ ช่วยให้นายทุนร่ำรวยขึ้นอย่างมหาศาล แต่ชาวไร่ชาวนาต้องถูกย่ำยีบีฑาอย่างร้ายแรงที่สุด จนอังกฤษขยายระบบทุนนิยมและจักรวรรดินิยมออกไปจนแทบทั่วโลก ไปเอาเปรียบผู้คนในประเทศอื่นๆ แทบทุกหนแห่ง แต่ความข้อนี้ ตำราเรียนส่วนใหญ่แทบไม่เอ่ยถึง ผู้เขียน คนเดียวกันนี้เตือนเราว่า ชนชั้นล่างถูกกระทบอย่างเลวร้ายมาเรื่อยๆ โดยระบบอุตสาหกรรมเครื่องจักรกลในรอบสองศตวรรษนี้ฉับไฉน เทคโนโลยีล้ำสุด รวมทั้งคอมพิวเตอร์ ก็จะทำให้ชนชั้นกลางว่างงานมากขึ้นเรื่อยๆ ในอีกสองทศวรรษข้างหน้าฉันนั้น ความข้อนี้ น่าที่จะต้องสำเหนียกกันให้จงหนัก

มหาตมะคานธีมองการณ์ไกลกว่าสมัย คล้ายๆ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ท่านเห็นมานานแล้วว่า เศรษฐกิจระดับโลกที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์นั้น ทำให้ทุกประเทศต้องการส่งสินค้าออก ก็ยิ่งต้องแข่งขันกัน ซึ่งนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และยิ่งเกิดการว่างงาน เกิดความไม่พอใจในระบบของสังคม แม้จนดูถูกตนเองกันมากยิ่งขึ้นทุกที

เพื่อปกป้องระบบเศรษฐกิจของตนนั้นแล ที่เป็นเหตุให้ประเทศชาติก่อสงครามขึ้น ทั้งสงครามทางเศรษฐกิจและสงครามทางอาวุธ ดั่งบัดนี้ก็ชัดยิ่งขึ้นทุกทีแล้วว่า สงครามโลกทั้งสองครั้งมีเหตุและปัจจัยที่สำคัญมาจากผลกระทบ และความขัดแย้งทางเศรษฐกิจเป็นประการสำคัญ และที่สร้างระบบตลาดเสรีและความสัมพันธ์ทางการค้านานาชาติขึ้น จนสร้างองค์การการค้าโลกขึ้นก็เพื่อ

ระบบสงครามทางอาวุธ โดยให้บรรษัทข้ามชาติคุมตลาดโลกไว้
เป็นประการสำคัญ

นักเศรษฐศาสตร์และนายทุนทางด้านอุตสาหกรรมไม่เข้าใจในเรื่องการลดความโลภ แม้ประเทศนั้นๆ และชนชั้นนั้นๆ จะร่ำรวยเป็นอย่างยิ่ง มีวิถีชีวิตอันสะดวกสบายและฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยเพียงใด ก็ยังไม่พอใจ ยังไม่มีสันตดุริธรรม คิดแต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจ พระบรมศาสดาตรัสว่าไฟที่ใส่เชื้ออยู่เรื่อยๆ ไม่มีทางดับได้ฉันใด นักธุรกิจการค้าและนักอุตสาหกรรมระดับนานาชาติก็ไม่อาจหยุดการขยายความเติบโตของกิจการของเขาได้ฉันนั้น โดยที่นี้จะนำไปสู่ความหายนะอย่างแน่แท้ มนุษย์ต้องเป็นนายเหนือไฟ ดังเราควรฝึกหัดไว้ให้เอาชนะความโลภนั่นเอง แต่ระบบทุนนิยมและบริโภคนิยมมีโครงสร้างที่ทำให้คนในระบบดังกล่าวมีติดบอดตั้งคนอังกฤษในสมัยก่อนเห็นว่าจักรวรรดินิยมเป็นของดินนั่นเอง

คานธีเสนอสวาเทศ ให้ผู้คนตระหนักว่าเศรษฐกิจมีส่วนรับใช้มนุษย์ ไม่ใช่เป็นนายเหนือมนุษย์ ถ้าเศรษฐกิจงอกงามเกินขอบเขตอันจำกัด จะทำลายความกินดีอยู่ดีของมนุษย์ คานธีไม่เห็นว่าการจำเป็นต้องมีทรัพย์สินถลุงการยิ่งๆ ขึ้นเพื่อความสะดวกสบาย ท่านเห็นว่า ร่างกายควรได้รับความสะดวกสบายแต่พอสมควร แต่อย่าให้เกินเลยไป เช่นเดียวกับอาหารและเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ตลอดจนยารักษาโรค ดังที่เราเอง แต่ก่อนก็ดูที่พระเป็นแบบอย่าง ดังวันพระเราก็มักสมาทานอุโบสถศีล งดอาหารหลังเที่ยง งดที่นั่งที่นอนซึ่งให้ความสะดวกสบายมากเกินไป ดัง

พระพุทธองค์ทรงแนะนำว่า ตราบที่ชาววัชชียังนอนหนุนหมอนไม้ และมีสามัคคีธรรม อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เคารพผู้ที่ควรเคารพ ให้เกียรติสตรี ความเป็นประชาธิปไตยที่เนื้อหาสาระ แม้จะเป็นรัฐเล็ก ๆ รัฐใหญ่ ๆ อย่างสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็ไม่อาจเอาชนะได้

คานธีเสนอไว้ด้วยว่าประชาชนควรดำรงชีวิตในชนบท ในหมู่บ้าน อย่างเรียบง่าย ยิ่งกว่าอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ ในคฤหาสน์ อย่างอัครฐาน เพราะการอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ช่วยให้เข้าใจตัวเอง ให้เข้าใจธรรมชาติ และเข้าถึงสันติสุขง่ายกว่า ดังพระบรมศาสดาทรงแนะนำให้พระอยู่ป่า อยู่โคนไม้ อยู่ในที่อันสงบสงัด ยิ่งกว่าอยู่ในที่อันขุมนุ่นวุ่นวายและจอแจนั้นแล

โฮจิมินห์เอง แม้ยึดเวียดนามเหนือได้จากฝรั่งเศสแล้ว ก็ไม่ยอมเข้าไปอยู่ในท่าเฝ้า ไม่ยอมไปทำงานในอาคารอันอัครฐานของรัฐบาล ท่านว่านั่นคือสัญลักษณ์แห่งการกดขี่ โฮจิมินห์อยู่ในเรือนไม้หลังเล็ก ๆ จนถึงอายุชัย

สำหรับคานธี สวาเทคคือวิถีเข้าถึงสันติภาพ คือสันติภายในตน สันติระหว่างบุคคล และสันติกับธรรมชาติ ในขณะที่เศรษฐกิจระดับโลกไม่ต้องการสันติดังกล่าว ต้องการดันคนให้เห็นคุณค่าของการไต่เต้า ของการมักใหญ่ใฝ่สูง ของการตะกละตะกรามที่จะได้ยึดครองอะไร ๆ ให้มาก ๆ ผลก็คือความเครียด การไร้ความหมาย ไร้สันติภาพภายใน ไร้ความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวและสังคม และที่สำคัญที่สุดก็คือไร้มิติทางจิตสิกขา

คานธีเห็นว่าในอดีต วิถีชีวิตในชมพูทวีปนั้นงมงายและ
ร่ำรวยในทางจิต ทางวิญญาณ เพื่อการเติบโตทางปรัชญาและการ
พัฒนาจิตใจ ดังเมืองไทยเราก็เป็นเช่นนั้นจนรัชกาลที่ ๔ ที่ ๕ แล้ว
ค่อยๆ ถูกกระทบกระเทือน เรื่อยมาจนถึงรัชกาลที่ ๙ เราเริ่ม
เสื่อม ถึงที่สุดแต่ถึงพุทธกาลอันพ้องกับสมัยเผด็จการของสฤษดิ์
ธนบุรี ตรีตราบเท่าทุกวันนี้

เรามักไม่มองไปที่อินเดียและคานธี แม้พุทธศาสนาเราก็
ไม่แสวงหามิติทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ถ้ารู้จักคิด รู้จักมอง
เราจะเห็นได้เลย ว่าอังกฤษพลิกแผ่นดินอินเดีย โดยเอาค่านิยม
อย่างฝรั่งไปยึดเยียดให้ โดยใช้ระบบการปกครองและระบบการ
ศึกษาเป็นสื่อ โดยมีระบบเศรษฐกิจเป็นน้ำกระสาย ทำลาย
วัฒนธรรมและภูมิธรรมดั้งเดิมอย่างได้ผลยิ่ง ดังเราเอง แม้ไม่เป็น
เมืองขึ้นทางการเมือง ก็เป็นเมืองขึ้นทางเศรษฐกิจและการศาลกับ
ฝรั่ง ยิ่งเมืองขึ้นทางการศึกษาด้วยแล้ว แม้จนบัดนี้ ก็หาได้มีการ
ประกาศอิสรภาพออกมาอย่างชัดเจนไม่

อังกฤษใช้ระบบการศึกษาของตนเข้ามาแทนที่ระบบการ
ศึกษาเดิมของอินเดีย ดังที่เราทั้งหลายมา จนวัดวาอารามของ
เราหมดสภาพความเป็นผู้นำทางด้านนี้ จนแทบหมดความเป็นผู้
นำในทุกๆ ทางเอาเลยก็ว่าได้

อังกฤษส่งชนชั้นนำของอินเดียไปเรียนที่ปับลิกสกูลของ
อังกฤษ และออกซฟอร์ด เคมบริดจ์ จนชนชั้นนำของอินเดียล้วน
คิดตามกรอบของระบบทุนนิยมอย่างอังกฤษแทบทั้งสิ้น ดังไทย

เราเองก็เช่นกัน จนเพิ่งมาหันไปสมาทานการศึกษาแบบอเมริกัน
ในระยะหลัง ซึ่งดูจะเลวร้ายไปกว่าระบบอังกฤษเสียอีก

เยาว์ทรัส เนห์รู เป็นแบบอย่างอันสำคัญจากผลผลิตอันนี้
แม้เขาจะนับถือคานธี ก็จัดตั้งชนชั้นนำของไทยที่นับถือพุทธศาสนา
แต่ในหัวสมองของคนพวกนี้นับถือฝรั่ง ต้องการความเจริญตาม
ระบบอุตสาหกรรมที่ขยายเทคโนโลยี ต้องการให้รัฐบาลกลางมี
อำนาจอย่างศูนย์กลางของอาณานิคม นักเรียนไทยที่ไปเรียน
อังกฤษ แล้วได้เป็นนายกรัฐมนตรีนี่ มีใครบ้างที่สนใจประชาธิปไตย
ที่เนื้อหาสาระ มีใครบ้างที่เข้าใจภูมิธรรมชาวบ้าน ที่ต้องการ
กระจายอำนาจ ที่เคารพชาวชนบทซึ่งยากไร้ ว่ามีศักดิ์ศรีเท่า
เทียมกับตน ยิ่งจะให้เข้าใจว่าคณะสงฆ์ในพุทธศาสนาเป็นแบบ
อย่างทางประชาธิปไตยด้วยแล้ว ยิ่งไม่ต้องพูดถึงเอาเลยด้วยซ้ำ

เนห์รูละทิ้งทิศทางสวาเทศของคานธีเมื่อเขาได้เถลิงอำนาจ
หลังจากที่อินเดียได้รับเอกราชฉันทใด นักเรียนไทยที่จบมาจาก
อังกฤษ ก็ละทิ้งความเป็นไทย ความเป็นพุทธ ฉันทนั้น ต่างพากัน
ถูกสะกดให้เดินตามฝรั่งอย่างเชื่องๆ

ประชาธิปไตยแบบชมพูทวีป ที่มีรากฐานมาแต่สมัยพุทธ
กาล ดังที่คานธีจับประเด็นมาแสดงให้เห็น และอัมเบดก้า ซึ่งหัน
มาสมาทานพุทธศาสนา บรรยายไว้ในฐานที่ท่านเป็นผู้เขียน
รัฐธรรมนูญอินเดียขึ้นนั้น หมายความว่าคุณค่าในทางศาสนธรรมและ
ศีลธรรม ไม่ควรแยกออกไปจากเศรษฐกิจและการเมือง การศึกษา
กลไกกรรม และกิจกรรมอื่นๆ อันเป็นวิถีชีวิต

ก็ในเมื่อวิถีชีวิตเป็นองค์รวม ทั้งทางโลกทางธรรมเช่นนี้ ย่อมไม่มีข้อขัดแย้งเป็นเสี่ยงๆ อย่างของฝรั่งสมัยใหม่ เพราะการแยกธรรมออกจากโลก ศาสนาออกจากการเมือง และศีลธรรมออกจากเศรษฐกิจนั้นแล ที่เกิดการฉ้อฉล การเพิ่มพูนโลกโกรธหลง การแก่งแย่งแข่งดี การหวงแหนอำนาจและการเอาเปรียบคนที่อ่อนแอกว่า รวมถึงการเอาเปรียบสรรพสัตว์และธรรมชาติ

ประเด็นนี้คือฤทธิ์ ปราโมชไม่เข้าใจเอาเลย เศรษฐกิจการเมืองที่ปราศจากอุดมคติ ก็ดูจืดจางความเป็นโสภณอย่างสมัครใจ รัฐสภาและที่ทำการของรัฐบาล ก็ดูจืดชืดของนางคณิกาเท่านั้นเอง รวมถึงสถานที่ราชการต่างๆ ที่เต็มไปด้วยความฉ้อฉล ทุจริต และเอารัดเอาเปรียบนั้นๆ ด้วย

ถ้าจะพูดถึงประชาธิปไตย แล้วไม่พูดถึงอุดมคติ ไม่พูดถึงคุณธรรมและจริยธรรม โดยนำเอามาประพடுத்தปฏิบัติ ก็อย่าหวังเลยว่าจะเข้าถึงเนื้อหาสาระของการเมืองการปกครองดังกล่าวได้ และถ้าไม่เข้าใจว่าบัดนี้เศรษฐกิจครอบงำการเมืองด้วย โดยมีบรรษัทข้ามชาติมีอำนาจอยู่เหนือรัฐ ก็เป็นอันหลงละเมอเพ้อพกไปเท่านั้นเอง

แม้เราจะกลับไปหาอดีตไม่ได้ ก็ต้องเข้าใจอดีตเพื่อนำมาเป็นแนวทางสำหรับปัจจุบันและอนาคต โดยที่พวกเราน่าจะอ่านหนังสืออย่างเช่น อนาคตอันเก่าแก่ ของเฮเลน่า นอเบิร์ก สอซ ด้วย (พจนา จันทรสันติ แปลเป็นไทยแล้ว) เพื่อประกอบการพิจารณาในเรื่องนี้

ที่กล่าวมาแล้วในภาค ๒ นั้น ก็เพื่อชักชวนให้มองไปยังทิศทางอื่นนอกจากระบบเศรษฐกิจการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเรามีอดีตอันอาจนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมได้

หนังสือชื่อ *The Response* by Sir James Goldsmith (1995) เตือนเราไว้ว่าทุกสงครามในโลกปัจจุบัน กำลังเผชิญกับปัญหาอันอกฤกษ์ ชนิดที่มองไม่เห็นทางออกอย่างง่าย ๆ อันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป แต่ปัญหาทั้งหมดนี้มีรากเง่าอันเดียวกัน กล่าวคือคนสมัยนี้ไปยึดถือเอาว่าวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ เศรษฐศาสตร์เป็นคำตอบหรือเป็นผลได้ในตัวของมันเอง ทั้ง ๆ ที่มันเป็นมรรคหรือเครื่องมือที่สำคัญอันอาจนำไปให้เกิดความกินดี อยู่ดีก็ได้

ยิ่งเพิ่มความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ยิ่งพัฒนาเทคโนโลยี และ ยิ่งเพิ่มความจริงทางเศรษฐกิจ ยิ่งทำให้ต้องลงแรงลงความคิด ไปมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ จนลืมนึกว่ามันช่วยให้เกิดความกินดีอยู่ดีจริง

หรือเปล่า หลายต่อหลายกรณี เราต้องทำลายวัฒนธรรมบางประการ หรือวิถีชีวิตความเป็นอยู่แทบทั้งหมด เพื่อเดินไปข้างหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและเศรษฐกิจ

โกลสมิทถือว่า นี่คือเหตุสำคัญอันก่อให้เกิดความทุกข์ยากขึ้นเป็นอันมาก

สังคมอุตสาหกรรมต้องการความรู้เรื่องทางเศรษฐกิจ แต่โกลสมิทเห็นว่า ความรู้เรื่องทางเศรษฐกิจไม่ใช่มาตรการที่สำคัญสำหรับวัดความสำเร็จของประเทศชาติหนึ่งใด เขายกตัวอย่างสหรัฐและอังกฤษให้ดู โดยที่สหรัฐได้ขึ้นถึงความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจอย่างยิ่งใหญ่ที่สุด มีความรู้เรื่องทางวัตถุอย่างมากมาที่สุด ดังไม่เคยมีมาก่อนในอดีต

ในรอบกึ่งศตวรรษมานี้ GNP (ผลผลิตรวมระดับชาติ) ของสหรัฐขยายตัวขึ้นกว่าสี่เท่า แต่ค่าครองชีพก็สูงตามตัวขึ้น และสังคมสหรัฐก็เต็มไปด้วยวิกฤตการณ์ ดังทางอังกฤษเองในรอบห้าทศวรรษนี้ ก็เจริญมั่งคั่งขึ้นมากทางโภชนาการ GNP เพิ่มขึ้นกว่าสามเท่าตัว แต่แล้วอังกฤษก็เผชิญกับปัญหานานานับประการไม่แพ้สหรัฐ เป็นอันว่าดัชนีชี้ถึงความสำเร็จทางเศรษฐกิจตามตัวเลขดังกล่าวไร้ผล

ยิ่งระบบการค้าเสรี ที่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ถือว่าเป็นปัจจัยหลักในการวัดความสำเร็จด้วยแล้ว ก็ถึงซึ่งความล้มเหลวด้วยเช่นกัน แต่แล้วนักการเมืองและนักเศรษฐศาสตร์ก็ยังถือตามระบบตลาดโลกเสรี ที่อ้างสืบๆ กันมา ดังกับว่าเป็นคัมภีร์อัน

ศักดิ์สิทธิ์ ยิ่งไปกว่านี้คืออยู่กับ GATT (General Agreement on Trade & Tariff หรือข้อตกลงร่วมทางการค้าและพิกัดอัตราภาษีอากร) และ WTO (องค์การการค้าโลก) ด้วยแล้ว ควรดูให้ซึ่งถึงทฤษฎีดั้งเดิมว่ามีจุดโยงมาอย่างไร ยิ่งนำมาใช้อย่างหล้นหล่้นตักกันดังในปัจจุบัน จะทำให้เกิดความยากจนยิ่งขึ้น และจะทำให้ประเทศอุตสาหกรรมนั้นเองขาดความมั่นคง พร้อมๆ กันนั้นประเทศที่ถือตนว่าร่ำรวย ก็หาทางข่มเหงคะเนงร้ายประเทศที่ยากจนยิ่งๆ ขึ้นเรื่อย ๆ ดังคนรวยในประเทศที่ยากจนก็สมคบกับบรรษัทข้ามชาติ เอาเปรียบคนยากคนจนและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติยิ่งๆ ขึ้นเป็นเงาตามตัว

ทฤษฎีหลักในเรื่องการค้าเสรีมีปฐมกำเนิดมาจากเดวิด ริคาโด นักเศรษฐศาสตร์อังกฤษในต้นคริสต์ศตวรรษที่แล้ว เขาเชื่อแนวคิดสองประการซึ่งเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ การเน้นพิเศษเฉพาะเรื่อง และการได้เปรียบอย่างพอเหมาะพอควร

ริคาโดถือว่า แต่ละประเทศควรเน้นทางด้านความเชี่ยวชาญเฉพาะของตน ที่ตนมีความชำนาญเป็นพิเศษอยู่แล้ว เพื่อจะได้เปรียบในทางการค้ายิ่งกว่าประเทศอื่นๆ แต่ละประเทศควรลดการผลิตอย่างอื่นๆ ลง มุ่งที่กิจการอันพิเศษที่ว่่านี้นเท่านั้น โดยละทิ้งอุตสาหกรรมอย่างอื่นๆ เสีย จะได้เพิ่มผลผลิตในทางที่ตนถนัดยิ่งๆ ขึ้น เพื่อได้เปรียบประเทศอื่นๆ ยิ่งขึ้นด้วย ผลก็คือการค้านานาชาติจะขยายตัวขึ้น เพราะแต่ละประเทศจะส่งสินค้าส่วนเกินที่ผลิตออกมามากออกไปขาย และซื้อสินค้าส่วนที่ต้องการอันตน

ไม่ผลิตเข้ามาภายในประเทศ โดยวิธีการดังกล่าวย่อมเพิ่ม
ประสิทธิภาพและเพิ่มผลผลิต เป็นเหตุให้เกิดความมั่งคั่งร่ำรวย

ทฤษฎีดังกล่าวไร้ผลเสียแล้วในปัจจุบัน เพราะในรอบไม่กี่ปีมานี้ประชากรกว่าสี่พันล้านคนได้ก้าวเข้ามาสู่เศรษฐกิจระดับโลก รวมถึงผู้คนในเมืองจีน อินเดีย เวียดนาม บังคลาเทศ และจากอดีตสหภาพโซเวียตแต่ละประเทศดังกล่าว ประชากรเพิ่มขึ้นรวดเร็วมาก และทุกประเทศมีคนว่างงานมาก จึงอาจจ้างคนพวกนี้ให้เป็นกรรมกรได้ในอัตราที่ต่ำมาก เมื่อเทียบกับค่าแรงงานในประเทศที่ร่ำรวยแล้ว

ทราบเมื่อเร็วๆ นี้ ประเทศที่เอ่ยชื่อมาแล้วนี้ มีระบอบการเมืองการปกครองที่ไม่ยอมรับระบบการค้าเสรี โดยถือตัวว่าเป็นคอมมิวนิสต์หรือสังคมนิยม ซึ่งไม่มีทั้งเงินทุนและเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่บัดนี้อะไรๆ ก็เปลี่ยนไปหมดแล้ว นอกจากระบอบการเมืองที่เปลี่ยนไปแล้ว ยังมีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ ไปไว้ยังประเทศนั้นๆ ด้วย โดยระบบทุนก็เข้าไปสู่ประเทศนั้นๆ เพื่อหาแรงงานอย่างถูกๆ และขยายตลาดออกไปเพื่อจะได้ผลกำไรสูงสุด

หลักการของระบบตลาดเสรีหรือการค้าเสรีก็คือ นำเอาโรงงานอุตสาหกรรมไปตั้งไว้ที่ไหนก็ได้ ขอให้ผลิตได้ถูกและขายได้มากเป็นใช้ได้ จึงเกิดการแข่งขันอย่างใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน ดังขอให้อดตัวอย่าง ๒ ประการ ดังต่อไปนี้ ที่ประเทศร่ำรวยแห่ง ๑ และที่เวียดนามอีกแห่ง ๑ ทั้งสองผลิตของเหมือนกัน ขายสู่ตลาดโลกเช่นเดียวกัน ของที่ผลิตในฝรั่งเศสหรือสหรัฐ ใช้เทคโนโลยีเหมือน

กัน ใช้เงินทุนคล้ายๆ กัน กับของที่ผลิตในเวียดนาม แต่ที่เวียดนามค่าแรงของคน ๔๗ คน เท่ากับค่าแรงของกรรมกรฝรั่งเศส ๑ คน เพียงเท่านี้ก็เห็นได้ง่ายๆ แล้ว ว่าระบบการค้าเสรียอมย้ายโรงงานไปเวียดนามยิ่งๆ ขึ้น เป็นเหตุให้คนงานฝรั่งเศสและกรรมกรในสหรัฐว่างงานมากยิ่งขึ้นเป็นเงาตามตัว

บรรษัทข้ามชาติลืมนึกไปว่าการผลิตสินค้าได้โดยค่าแรงถูกๆ และขายของได้มากๆ โดยคนในประเทศที่ประธานกรรมการบริษัทและผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่อาศัยอยู่ มีคนว่างงานยิ่งๆ ขึ้นทุกทีจะมีอะไรเกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ความซอ้นนายทุนไทยที่หากินกับบรรษัทข้ามชาติก็จำต้องตระหนกด้วยเช่นกัน โดยที่บุคคลพวกนี้และบริษัทเหล่านี้มีอิทธิพลกับนักการเมืองไทย ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นอีกด้วย

อย่าลืมนึกว่าแทบทุกพรรคการเมืองไทยได้รับเงินอุดหนุนจากยักษ์ใหญ่ในทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ที่โยงใยไปถึงบรรษัทข้ามชาติ ยักษ์ใหญ่บางรายให้เงินอุดหนุนทุกพรรคการเมืองเอาเลย ไม่ว่าจะที่ในเมืองไทย หรือในสหรัฐ

เทคโนโลยีที่ทันสมัยยิ่งขึ้นเท่าไร ยิ่งใช้แรงงานคนน้อยลงเท่านั้น และที่สำคัญยิ่งกว่านั้น ก็ตรงที่แต่ละประเทศคำนึงถึงในเรื่องความสมดุลย์ทางการค้า โดยมุ่งไปที่เงินตราเป็นประการสำคัญ ถ้าเราขายสินค้าออกได้สี่พันล้านบาท แล้วซื้อเข้ามาเท่าจำนวนนั้น เป็นอันว่าเราไม่ขาดดุลย์การค้า แต่นี่เป็นการวัดอย่างตื้นเขินและนำไปสู่บทสรุปที่ผิดพลาด เพราะสินค้าส่งออกนั้นๆ

เราคำนึงด้วยหรือไม่ว่าเราเอาเปรียบค่าแรงอย่างไร ทำลายธรรมชาติ
อย่างปู้ยี่ปู้ยำเพียงไร

นอกไปจากนี้แล้ว ระบบเงินตรายังขึ้นอยู่กับอัตราการ
แลกเปลี่ยนเงินตรานั้นๆ ว่าขึ้นลงเพียงไร ในระยะไหนๆ อีกด้วย

พวกที่เชื่อในเรื่องการค้าเสรี มุ่งที่ประเด็นหลักว่า ต้องหา
ผลผลิตที่ย่อมเยาที่สุด เพื่อประโยชน์แก่ผู้บริโภค แต่ผู้บริโภคนั้น
ไม่รวมกรรมกรที่ถูกทำให้ว่างงาน เพราะการย้ายโรงงานไปที่อื่น
ด้วยดอกหรือ และแท้ที่จริง การย้ายโรงงานไปยังประเทศที่ยากจน
ไม่ได้เกิดผลให้สินค้าขึ้นๆ ถูกลง เป็นแต่ผลกำไรเพิ่มขึ้นต่างหาก

ระบบตลาดโลกเสรี มีผลให้คนว่างงานมากขึ้น โดยนาย
ทุนลงทุนในการผลิตน้อยลง ส่วนผู้ที่ได้กำไรเพิ่มขึ้นคือบรรษัท
ข้ามชาติ แต่ผลได้เช่นนี้เป็นไปในระยะสั้น ดังเซอร์เจมส์เตือนว่า
บรรษัทเหล่านี้หวังชนะการพนันในเรือเดินสมุทรชื่อ ดีแตนิก ซึ่ง
สร้างขึ้นโดยโฆษณาชวนเชื่อว่ามีทางที่จะล่มจมได้ แต่แล้วเรือก็
จมลง ในขณะที่คนแพ้การพนันทั้งหลายก็พลอยจมน้ำตายลงไป
พร้อมๆ กับเรือลำนั้น

ระบบตลาดเสรีมีผลที่เห็นได้ชัดคือ คนจนในประเทศที่
ร่ำรวยช่วยอุดหนุนคนรวยในประเทศที่ยากจน และคนยากจนใน
ประเทศที่ยากจน ก็ต้องตะเกียกตะกายไปประเทศที่ร่ำรวย เพื่อ
ไปเป็นส่วนของคนจนในประเทศนั้นๆ สำหรับอุดหนุนคนรวยใน
ประเทศของตนเอง

ประเทศที่ต้องการนักลงทุนจากต่างประเทศมากเพียงไร

เอาภาษีอากรของราษฎรไปอุดหนุนตลาดหุ้น และกิจการธนาคาร ที่หากินกับการค้าประเภทนี้มากเพียงไร แสดงว่าผู้นำของประเทศ นั้นๆ ถูกสะกดโดยระบบอาณานิคมแบบใหม่ ให้คิดตามนัก เศรษฐศาสตร์ในระดับโลกไปอย่างเชื่องๆ นั้นแล พร้อมกันนั้น ชน ชี้นำนั่นๆ ก็ได้ผลจากระบบดังกล่าวบนความยากไร้ของประชา ราษฎรส่วนใหญ่ และการสิ้นไปอย่างเลวร้ายของทรัพยากรทาง ธรรมชาติ

ฉะนั้น จึงไม่น่าแปลกใจอะไรเลย ที่ชนชั้นนำหรือคนรวย ในประเทศที่ยากจน ย่อมอุดหนุนตลาดโลก หรือการค้าเสรี ถ้า มหาชนในประเทศที่ยากจนรู้ข้อเท็จจริงหรือเท่าทันเล่ห์เพทุบาย ดังกล่าว ย่อมไม่มีประเทศไหนยอมรับสัญญาของ GATT และ WTO

ในสหรัฐเอง สมาชิกรัฐสภาส่วนใหญ่ไม่ได้อ่านสัญญาใน เรื่องนี้ แต่ก็ยอมออกกฎหมายให้ WTO เป็นใหญ่กว่าสหรัฐ สัญญานี้ไม่ได้แปลเป็นภาษาญี่ปุ่นจนสองวันก่อนการประชุมสภา แต่รัฐสภาญี่ปุ่นก็ยอมรับสภาพขององค์การค้าโลกว่ามีอำนาจเหนือรัฐญี่ปุ่น เชื่อว่าสัญญานี้ไม่มีเป็นภาษาไทยเอาเลย แต่ รัฐบาลไทยก็ตามเขาไปอย่างเชื่องๆ เพื่อหวังจะเล่นการพนันให้ ชนในเรือติแดนิก โดยเรือจะจมลงเมื่อไร ดูไม่สู้จะมีใครนำพา ดัง การพัฒนาวัตถุและเทคโนโลยีเวลานี้กำลังนำโลกไปในทิศทางอย่างไร ก็แทบไม่มีใครถามเอาเลย เจกเช่นการสมาทานลัทธิบริโภคนิยม เชื่อเพียงว่าบริโภคมากขึ้นคงหาความสุขได้ ทั้งๆ ที่ขัดกันอย่าง

สำคัญกับคำสอนของพระพุทธศาสนาในเรื่องสันตฎฐิธรรม

เซอร์เจมส์ โกลสมิท เสนอให้เราละมิจนากิฐิในแนวคิดเรื่องการค้าเสรีในระดับโลกเสีย หากให้หันมาเน้นในเรื่องการค้าในระหว่างภูมิภาค ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าควรปิดประตูภูมิภาคออกจากส่วนอื่นๆ ของโลก เป็นแต่เปิดโอกาสให้แต่ละภูมิภาคหารือจนเห็นพ้องต้องกัน แล้วจึงทำสัญญาร่วมมือกับอีกภูมิภาคหนึ่ง เพื่อการพึ่งพากันและกันทางเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาค

โกลสมิทพูดถึงการค้าระหว่างภูมิภาค คล้ายกับที่คานธีพูดถึงการค้าระหว่างชุมชน ระหว่างหมู่บ้านนั้นแล

เราต้องไม่เปิดประตูการค้าให้ผลผลิตอะไรๆ ก็ได้ที่ทะลักเข้ามายังตลาดของเรา โดยผลผลิตนั้นๆ จะเป็นคุณหรือเป็นโทษกับผู้คนของเรา ทั้งทางด้านแรงงาน และทางด้านที่ทำให้บ้านเมืองของเราขาดความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยใช้สื่อมวลชนต่างๆ มอมเมาผู้คนของเรา

ควรให้มีอิสรภาพในการเคลื่อนย้ายทุน กล่าวคือถ้าญี่ปุ่นหรือสหรัฐต้องการจะลงทุนในเมืองไทย เขาต้องนำเอาทุนและเทคโนโลยีเข้ามา และจ้างแรงงานไทย โดยที่บริษัทนั้นๆ ต้องจดทะเบียนเป็นบริษัท ดังของคนไทย ขึ้นกับกฎหมายไทย ไม่ใช่เป็นบริษัทข้ามชาติ ที่มีอำนาจเหนือรัฐบาลและรัฐสภาไทย ดังที่ WTO เป็นอยู่ในบัดนี้ และถ้านายทุนไทยจะไปลงทุนที่ในเมืองจีนหรือญี่ปุ่น ก็ต้องดูเดียวกัน ถ้าเช่นนั้น ก็จะลดหรือหมดลงได้ ซึ่งแรงงานไทยถูกๆ ในญี่ปุ่น ในซาอุดิอาระเบีย ในไต้หวัน ฯลฯ

GATT และ WTO เป็นพิษเป็นภัยทั้งกับประเทศไทยและประเทศที่ร่ำรวยแล้วอย่างยุโรปและสหรัฐ เพราะทำลายขบวนการกรรมกรในประเทศนั้นๆ โดยเคลื่อนย้ายโรงงานไปหาประเทศที่มีค่าแรงถูกลงไปทุกที่ๆ จึงจำที่เราจะต้องขีดขึ้นแนวโน้มที่เป็นอยู่ในบัดนี้

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เห็นแนวโน้มเช่นนี้มาอย่างน้อยก็กึ่งศตวรรษแล้ว เมื่อท่านอุดหนุนให้ประเทศรอบๆ บ้านเราเป็นเอกราช เพื่อเราจะได้โยงกันเข้าเป็นภูมิภาคทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง จะได้มีสิทธิมีเสียงในการต่อรองกับภูมิภาคอื่น หรือมหาอำนาจนอกภูมิภาค เช่น เอเชียใต้ อินเดีย จีน ญี่ปุ่น สหรัฐ และสหภาพยุโรป (ซึ่งเวลานั้นยังไม่มี)

การที่ท่านเล็งการณ์ไกลเกินสมัย ก็คล้ายๆ คานธีนั่นเอง แต่ไม่ได้หมายความว่า เราจะนำความคิดความเห็นของท่านทั้งสองนี้กลับมาประยุกต์ไม่ได้ โดยที่ทางบ้านเรา มีท่านอาจารย์พุทธทาสเป็นสดมภ์หลักภายใน และมีเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) และอาจารย์ป๋วย อึ้งภากรณ์เป็นผู้สานต่ออย่างสำคัญทั้งทางธรรมและทางโลก ซึ่งต้องโยงถึงกัน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม

.....

ถ้าอ่านหนังสืออย่าง *The Case Against the Global Economy and for A Turn Toward the Local* edited by Jerry Mander and Edward Goldsmith ก็จะสามารถได้คล้ายกันทีเดียว เพราะว่าเศรษฐกิจระดับโลกนั้น ไม่อาจเป็นไปได้เพื่ออรรถประโยชน์ของส่วนรวม และไม่อาจรักษาสภาพทางเศรษฐกิจดังกล่าวนั้นไว้ได้ด้วย ทั้งนี้เพราะมุ่งที่การค้าแบบส่งออกมากเกินไป ไม่สนใจความต้องการขั้นพื้นฐานในระดับหมู่บ้านและชุมชนต่างๆ และสนใจเพียงการสะสมทุน โดยมีโลกจريتเป็นเจ้าเรือน ย่อมได้ผลเพียงในระยะสั้น จักต้องถึงซึ่งความหายนะเป็นแน่แท้ ดังยอร์ช ออแวล เคยบอกไว้ว่าสภาพโซเวียตจักต้องถึงความสลายตัวนั่นเอง เพราะปราศจากรากฐานความรับผิดชอบทางศีลธรรมใดๆ สั้น สมกับที่มหาดมะคานธีเคยกล่าวไว้ถึงมหันตภัยในกรณี “เล่นการเมืองโดยไม่มีหลักการ หาความสุขสำราญโดยไม่ยั้งคิด ร่ำรวยเป็นอภิชนโดยไม่ต้องทำงาน มีความรู้มหาศาลแต่ความประพฤติไม่ดี

ค้าขายโดยไม่มีหลักศีลหลักธรรม วิทยาศาสตร์เลิศล้ำแต่ไม่มี
ธรรมแห่งมนุษย์ บุชาสูงสุดแต่ไม่มีความเสียสละ”

ก็แล้วเราจะถอนตัวออกจากระบบปัจจุบัน หันไปยังทิศ
ทางอื่นได้อย่างไร คำตอบก็คือกลุ่มองค์กรเอกชน ชุมชนชาวบ้าน
อย่างสมัชชาคนจน กลุ่มเพื่อนชาวบ้าน เพื่อนประชาชน ฯลฯ ที่
สนใจในเรื่องความสมดุลย์ทางธรรมชาติ สิทธิมนุษยชน สนใจ
การศึกษาทางเลือก เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ตลอดจนสหพันธ์
กรรมกร และชาวไร่ชาวนา พระสงฆ์องค์เจ้า ที่ปลอดพ้นจาก
ระบบยศชางขุนนางพระนั้นแล ที่ต้องรวมตัวกัน ร่วมกันคิด ร่วม
กันพูด ร่วมกันเขียน และเรียกร้องให้เกิดความคิดใหม่ๆ โดยหัน
ไปหารากเหง้าของเราเอง ที่คานธี ที่ปรีดี พนมยงค์ ที่ป่วย
ยิ่งภากรณ์ ที่พุทธทาสภิกขุ ที่ภิกขุปัญฺฑิต ฯลฯ

ที่ว่ามานี้เป็นขบวนการเกิดขึ้นทั้งที่สหรัฐ อังกฤษ ฝรั่งเศส
สเปน แม้จนคนที่เคยถูกย่ำยีบีฑาอย่างคนพื้นเมืองในออสเตรเลีย
นิวซีแลนด์ และคนอินเดียนแดงในทวีปอเมริกา ก็ทำทนายอำนาจรัฐ
ทำทนายบรรษัทข้ามชาติ นำเอาภูมิธรรมชาวบ้านกลับมาใช้ มอริซ
แอซ ที่อังกฤษก็บอกว่าระบบรัฐบาลและรัฐสภาของอังกฤษไป
ไม่รอด ต้องกระจายอำนาจให้แต่ละชุมชนมีอำนาจในการปกครอง
ตนเอง ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ดังที่สวิสเคย
เป็นก่อนนโปเลียนกรีธาทัพเข้าไป หรือดังที่เจฟเฟอสัน ผู้ร่าง
รัฐธรรมนูญสหรัฐ ต้องการให้สหรัฐอเมริกาคือเป็นเช่นนั้น ดังสหรัฐ
อเมริกาเวลานี้ก็มีองคาพยพทางรัฐบาลใหญ่เกินไป รับใช้บรรษัท

ข้ามชาติมากมายเกินไปเช่นกัน

เราควรร่วมกันคิดเพื่อสร้างชุมชนเล็กๆ ให้เลี้ยงตัวได้ในระดับท้องถิ่น อย่างเช่นกรณีของพระอาจารย์นาน สุทนต์โล แห่งสุรินทร์ พระครูสุภา จารวัฒน์ แห่งกุดชุม ยโสธร พระอาจารย์สมนึก นาโถ แห่งนครปฐม พระปลัดสงวน แห่งน่าน พระสุเทพ ชินวโร ที่นครราชสีมาและกาฬสินธุ์ ฯลฯ แม้จนอดีตพระประจักษ์ คุตตจิตโต แห่งบุรีรัมย์

ไม่ใช่แต่พระ หรือไม่แต่ฆราวาสที่มีชื่อเสียงอย่างผู้ใหญ่ วิบูลย์ เข็มเฉลิม และมหาอยู่เท่านั้น หากรวมถึงศูนย์เทคโนโลยีที่เหมาะสมแห่งสุพรรณบุรี สมาคมขยายตงทางตรง กลุ่มสมุนไพรรเพื่อการพึ่งตนเอง ที่กลายมาเป็นมูลนิธิสุขภาพไทย และกลุ่มของโรงสีข้าวชมรมรักษัธรรมชาติ และกรีนเน็ต โดยที่กลุ่มพวกนี้ ควรโยงใยไปยังกลุ่มเสขิยธรรมของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งสนใจปัญหาของสังคมและเศรษฐกิจ รวมตลอดถึงวัฒนธรรม ศิลธรรม และศาสนธรรม อย่างน่าสำเนียง โดยมีโอกาสกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนาเป็นตัวเชื่อมไปยังศาสนิกเหล่าอื่น ทั้งภายในและภายนอก มีสถาบันสันติประชาธรรมช่วยปลุกมโนธรรมสำนึกทางการเมือง มีเสมสิกขาลัยและโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก เป็นแกนในการแสวงหาทางเลือกทางด้านการศึกษา

ที่กล่าวนี้ คือกระแสภายในประเทศของเราเอง ที่กลับไปหาพื้นฐานทางด้านภูมิปัญญาไทย ที่วัฒนธรรมพื้นบ้าน และอาจดำรงชีพอยู่ได้อย่างพึ่งตัวเอง อย่างพึ่งกันและกัน ในระหว่างท้อง

ถิ่น ทั้งยังโยกออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว เขมร และ
พม่า เรื่อยไปจนมาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ จนถึงจีน
อินเดีย ลังกา บังคลาเทศและเนปาล โดยคณะพุทธศาสนิกเพื่อ
สังคมในระดับนานาชาติได้มีส่วนเชื่อมอย่างสำคัญ ดังกลุ่มที่ร่วม
กันจัดการด้านบรรพชาทางเลือกจากฝ่ายพุทธ คริสต์ และอิสลาม
ให้ปลอดพ้นไปจากฉายาทางอาณานิคมอย่างใหม่ของลัทธิบริโศ
นิยมนั่นเอง

ที่เอ่ยชื่อบางองค์กรรมานั้นเป็นเพียงตัวอย่าง จะเอ่ยชื่อ
ภายในประเทศนี้อีกเท่าไรก็ได้ ที่ละม้ายคล้ายกัน ในการแสวง
หาประชาธิปไตย ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และการ
ศึกษาที่เนื้อหาสาระ ดังมูลนิธิโกลด์คิมทองทำหน้าที่ โดยเน้นที่
อุดมคติของคนรุ่นใหม่ ในขณะที่มูลนิธิเสรีวิโรจ-นาคะประทีป
เน้นที่ความงามในทางอนุรักษศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม พร้อม
ทั้งอุดหนุนการสร้างสรรคณ์ภูมิตรกรรมต่างๆ โดยมี ภาจารย์สาร
เป็นกระบอกเสียงส่วนหนึ่ง และถ้ามูลนิธิปรีดี พนมยงค์มีบทบาท
ทางด้านการเมืองสีเขียว ให้เป็นทางเลือกอย่างแจ่มไปจากฝรั่ง
โดยให้มีธรรมเป็นศาสตร์อย่างเป็นแกนกลาง อย่างการประดิษฐ์
มนุธรรมอย่างใหม่ขึ้น ให้มีเนื้อหาสาระในทางศาสนธรรมด้วย
นั่นจะเป็นทางออกที่สำคัญ อันมีอุดมคติเป็นทิศทางตามแนวทาง
ของอาจารย์พุทธทาส อาจารย์ปรีดีและอาจารย์ป๋วย เรื่อยไปจน
มหาตมะคานธี จนถึงสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า

ถ้ามองในแง่มหัพภาค ดูอะไรจะมีดีมน แต่ถ้ามองในแง่

ของจุลภาคจากข้างล่างขึ้นไปข้างบน เราจะเห็นได้ว่าคนข้างล่างเริ่มมีความหวัง ดังกรณีของสมัชชาคนจน ซึ่งต่อสู้มานาน ถูกเหยียดหยามและเอาเปรียบมานาน แม้จะสลายการชุมนุมที่หน้าทำเนียบไปแล้ว ก็ยังคงต่อสู้อยู่อย่างสันติและเรียนรู้ในเรื่องเศรษฐกิจ การเมืองมากขึ้น พร้อมกับมีเวลาภาวนา ไม่ให้เกลียดผู้ที่กดขี่เรา เอาความรัก ความดี ความจริง และความซื่อ ต่อสู้กับอำนาจอันฉ้อฉลและอธรรม และกับโครงสร้างอันอยุติธรรมและรุนแรง

เวลานายกรัฐมนตรีพบตัวแทนสมัชชาคนจนนั้น แทบไม่ต่างไปจากอุปราชหรือผู้สำเร็จราชการอังกฤษในอินเดียพบกับตัวแทนของพรรคองเกรส เป็นแต่เราไม่อยากจะให้สมัชชาคนจนกลายเป็นพรรคการเมืองและไม่ต้องการเห็นบารุงคะโยธาหรือวนิดาตันติวิทยาพิทักษ์กลายเป็นคนฉีหรือเนห์รู หากอยากเห็นกลุ่มผู้นำที่มีไตรสิกขาเป็นแกน ยิ่งกว่าต้องการวีรบุรุษหรือวีรสตรี

คนข้างล่างที่พึ่งตนเองมากขึ้น มีพลังทางจิตวิญญาณมากขึ้น พึ่งตัวเองและพึ่งกันและกันมากขึ้น โดยมีรากเง้าดั้งเดิมทางคุณธรรมเป็นกระแส ถ้าวรรวมตัวกันอย่างใช้วัชชีธรรมเป็นแกน อย่างอ่อนน้อมถ่อมตน อย่างไม่ถูกวัชสการพราหมณ์ยุแยงให้แตกกัน ให้พึ่งเพื่อพุ่มเพื่อยไปกับเงินและอำนาจ โดยไม่สยบยอมกับอำนาจการโฆษณาชวนเชื่อจากสื่อมวลชน โดยเฉพาะกัโทรทัศน์ คนพวกนี้จะได้ชัยชนะ ด้วยการเดินตามทางของไตรสิกขา และรู้จักดำรงชีวิตอย่างประสานกันกับธรรมชาติที่แวดล้อมชุมชน

ยิ่งถ้าสื่อมวลชนและชนชั้นกลาง เข้าใจคนข้างล่างเหล่านี้
มากขึ้นทุกที เรียนทุกขสัจทางสังคมจากเขา หาเหตุแห่งทุกข์ให้
ได้จากบริโศคนิยม (โลก) อำนาจนิยม (โกรธ) และอัตตนิยม (หลง)
เราแต่ละคนก็จะไปพ้นการถูกครอบงำโดยค่านิยมร่วมสมัย ที่
สะกดความคิดเรา ให้เรารู้สึกแย่ รู้สึกด้อย ดังเรียกเป็นภาษา
อังกฤษว่า sense of lack จึงได้แต่แสวงหาทรัพย์สินศฤงคาร เพื่อ
บริโภคอย่างตัวใครตัวมัน จนไม่มีเวลาให้แม้กับบุตรภรรยาหรือสามี
มีศูนย์การค้าและสถานเริงรมย์เป็นดังวัดอย่างใหม่ เป็นเหตุให้วิถี
ชีวิตและอาชีพการงานของเราแตกเป็นเสี่ยงๆ อย่างไร้ความหมาย

เราต้องกลับมาหาองค์รวมแห่งชีวิต กลับมาหาสันติภาวะ
ภายในตน มาจับจิตศึกษา แล้วนำสืลศึกษา กลับมาประยุกต์ให้
สมสมัย ไม่แต่เราไม่ฆ่า หากเราต้อง “อย่าปล่อยให้ผู้อื่นฆ่า หา
ทางทุกวิถีที่จะเป็นไปได้เพื่อปกป้องชีวิต อย่าดำรงชีวิตด้วยการมี
อาชีพที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสัตว์อื่น ตลอดจนธรรมชาติ”

“อย่าลักขโมย อย่าเป็นเจ้าของในของที่ควรเป็นของผู้อื่น
เคารพทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น และป้องกันไม่ให้ผู้อื่นหาทางเอา
เปรียบเพื่อนมนุษย์ที่ทนทุกข์ทรมาน โดยบางคนร่ำรวยจากความ
ยากจนของคนอื่น ๆ แม้การรวยด้วยการเอาเปรียบสัตว์อื่นและ
ธรรมชาติ ก็เท่ากับเป็นการล่วงละเมิดสิทธิ์ด้วย”

“การแสดงออกทางเพศ ไม่ควรเกิดขึ้นโดยปราศจาก
ความรักและความสัมพันธ์กันอย่างเคารพกันและกัน อย่างไม่เอา
เปรียบกัน ให้คำนึงไว้เสมอว่า ถ้าทำผิดต่อกันในด้านการล่วง

ประเวณี จะมีผลให้อีกฝ่ายได้รับความทุกข์ ควรที่จะรักษาความสุข
ของตนเองและผู้อื่นด้วยการเคารพสิทธิและจริงใจต่อกันและกัน”

“อย่ากล่าวคำเท็จ อย่าขยายข่าวลือ ซึ่งท่านไม่แน่ใจว่า
เป็นความจริง อย่าติหรือกล่าวโทษในสิ่งที่ท่านไม่เชื่อมั่นว่าผิด
อย่าเอ่ยคำอันจะก่อให้เกิดความแตกร้างและโกรธเคือง จนชีวิต
ครอบครัวและชุมชนต้องร้าวฉานหรือถูกทำลายลง ควรใช้วาจา
เพื่อประสานประโยชน์ให้ทุกๆ ฝ่ายได้หันหน้าเข้าสมานไมตรี
ต่อกัน”

“อย่าใช้เครื่องทองของเมาและยาเสพติดให้โทษ พึงตรา
ไว้ว่าร่างกายของเรานั้น ได้รับเป็นมรดกตกทอดมาจากบิดา
มารดา และบรรพชนหลายชั่วคน การเสพของมีเมาและสิ่งเสพ
ติด เท่ากับทำลายตัวเองและเป็นการเนรคุณต่อบรรพชน ทั้งยัง
เป็นการทำลายอนุชนที่จะสืบทอดสายโลหิตต่อจากตัวเราไป
อีกด้วย พร้อมกันนี้ ก็พึงตราไว้ด้วยว่าการถูกโทรทัศนั่มอมเมา
จากละครน้ำเน่าและความรุนแรงต่างๆ ตลอดจนการโฆษณา
สินค้าอันชาญฉลาดนั้น เท่ากับก่อให้เกิดความประมาท เข้าใน
ข่ายศีลข้อที่ ๕ นี้ด้วยเช่นกัน”

ถ้าเราเข้าใจในการประยุกต์ศีล และสมาธิอย่างถูกต้อง
เราก็จะเข้าถึงปัญญา คือการรู้จักศักยภาพที่แท้ของแต่ละคน เพื่อ
ลดความเห็นแก่ตัวลง หากเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น สัตว์อื่น ตลอดจน
ขบวนการทางธรรมชาติทั้งหมด ให้หลุดพ้นจากการครอบงำโดย
โครงสร้างอันอยุติธรรมและรุนแรง

ข้อเสนอที่ว่ามานี้ ก็เพื่อพลิกแผ่นดินภายในจากมิชฌาติฐิ เป็นสัมมาติฐิ พลิกแผ่นดินภายนอก เพื่อกสิกรรม อย่างพึ่งตนเอง โดยรังเกียจระบบขนตรกรรมอย่างใหญ่ที่มีบรรษัทข้ามชาติเป็นตัวครอบงำ และเพื่อโยงบุคคลถึงกันและกัน รวมถึงธรรมชาติอย่างบรรสานสอดคล้องทางอิทัปปัจจยตา ถ้าทำได้เช่นนี้ โดยมีไตรสิกขา เป็นองค์คุณประกอบที่สำคัญ การพลิกแผ่นดินของเรา ย่อมเริ่มจากล่างไปบน การพลิกแผ่นดินดังกล่าวจะเป็นการอภิวัฒน์ สมตามเจตน์จำนงค์ของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเราจะร่วมฉลองชาตกาลของท่าน ครบศตวรรษ ณ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ อย่างสง่า ทั้งในระดับบ้าน ระดับเมือง และระดับสากล ถ้ารัฐบาลไม่ทำ ประชาชนจะทำการอย่างสมศักดิ์ศรีของผู้อภิวัฒน์ทุกประการ ทั้งนี้เพื่อความลืมหลับปาก อย่างมีศักดิ์ศรีของพหุชนชาวสยามทั้งหลายทั้งปวงเป็นประการสำคัญ

เอกสารประกอบการบรรยาย

.....

I

เจอรี่ แมนเดอร์ ผู้เขียนหนังสือเรื่อง Four Arguments for the Elimination of Television (1997) และ In Absence of the Sacerd (1991) เตือนเราว่าบริษัทใหญ่ๆ นั้นสนใจผู้คนน้อยมาก แม้ผู้คนนั้นๆ จะทำงานในโรงงานของตนก็ตามที หากสนใจในการคงโครงสร้างของระบบไว้ กรรมการเพียงต้องทำตามกฎหมายหรือจรรยาบรรณเพื่อเป็นดังเครื่องจักรกลที่รับใช้นายทุน เหตุผลที่สำคัญสุดของบริษัทคือ (๑) กำไร (๒) การขยายกิจการ (๓) จรรยาบรรณที่ปราศจากศีลธรรม ที่จะให้บริษัทใหญ่ๆ ลดกำไรหรือการขยายกิจการเพื่อประโยชน์ของชุมชนรอบๆ บริษัท เพื่อความสมดุลย์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือเพื่อความผาสุกของกรรมกร ดุจดังขอให้กองทัพละทิ้งอาวุธเสียเท่านั้นเอง ผู้จัดการที่สนใจในความกินดีอยู่ดีของลูกน้อง ที่สนใจในเรื่องนิเวศวิทยาหรือความยุติธรรมในสังคม ย่อมยากที่จะได้รับเลื่อนขั้นขึ้นไปเป็นผู้บริหารชั้นสูง ดีไม่ดีอาจต้องถูกไล่ออกเอาเลย ดังนายแอนเดอสัน ประธานบริษัทยูเนียนคาโบน ที่เกิดกรณีอุบัตภัยขึ้น ณ โบปาล ในอินเดียนั้น ครั้งแรกบอกว่าเขาเสียใจยิ่ง จะอุทิศชีวิตที่เหลือทั้งหมดเพื่อล้างบาป ที่อุบัตภัยคราวนั้นคร่าชีวิตคนไปเป็น

เรือนพัน คนที่ถูกผลกระทบก็เป็นเรือนแสน แต่แล้วหลังจากนั้นไม่นาน (มีการบีบบังคับกันอย่างไรหรือไม่ในบรรดาคณะกรรมการบริษัทที่สุดแท้) เขากล่าวว่า บริษัทชดใช้ได้ดีที่สุดแล้ว ทั้งๆ ที่บริษัทใช้เล่ห์เพทุบาย จนต้องขึ้นศาลประชาชนระดับโลก ที่ข้าพเจ้าเป็นหนึ่งในคณะผู้พิพากษา ณ รัฐสภาอังกฤษ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ กล่าวคือ ครึ่งแรกนายแอนเดอสันแสดงความรู้สึกในฐานะมนุษย์ แต่แล้วก็ต้องถอยฉากออกมาแสดงความรู้สึกฐานประธานกรรมการบริษัทข้ามชาติ ที่ไม่สนใจมนุษย์ หากสนใจเพียงกำไรและการขยายกิจการ

เจอร์รี แมนเดอร์ เสนอหลัก ๑๑ ประการ เพื่อพิจารณาความประพฤติปฏิบัติของบริษัทการค้าและโรงงานอุตสาหกรรมอย่างใหญ่

- ๑) มุ่งกำไรเป็นหลัก ในการตัดสินใจใดๆ ล้น เห็นความกินดีอยู่ดีของชุมชนรอบๆ นั้น เห็นสุขภาพอนามัยของกรรมกร แม้จนเห็นความมั่นคงในรัฐที่กิจการไปตั้งทำการ เช่น บริษัทสหรัฐพร้อมที่จะค้าขายกับประเทศศัตรูของสหรัฐ แม้จะผิดกฎหมาย ก็มีทางเลี่ยง ดังบริษัทยูโนแคลกับการต่อท่อแก๊สในพม่าเป็นตัวอย่าง
- ๒) มุ่งการขยายกิจการเป็นหลัก เพื่อดึงดูดคนมาลงทุน เพื่ออวดตัวเลขในตลาด เพื่อกู้ยืมเงินจากธนาคารและเพื่อประชาสัมพันธ์สู่มหาชน แม้การขยายตัวจะทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติก็ไม่น่าพา ดังบริษัทยูโนแคลกับการทำลาย

ป่าไม้ที่ดีที่สุดของไทยโดยรัฐวิสาหกิจของไทยก็คิดคล้ายๆ กัน รวมทั้งรัฐบาลไทยด้วย

- ๓) แข่งขันอย่างก้าวร้าวและรุนแรง ทั้งภายในบริษัทและกับบริษัทคู่แข่ง ยากที่คนทำงานในบริษัทพวกนี้จะมีเพื่อนแท้ หากพร้อมที่จะแทงข้างหลังเพื่อน เลื่อยเก้าอี้เพื่อนเพื่อความสำเร็จในหน้าที่การงาน หรือเพื่อได้ตำแหน่งสูงส่งยิ่งๆ ขึ้น
- ๔) ปราศจากคุณธรรม ใช้วิธีโฆษณาชวนเชื่ออย่างหลอกลวงมหาชนด้วยเล่ห์เพทุบายต่างๆ รวมทั้งโกหกอย่างหน้าด้านๆ รวมถึงการทำความหายนะให้ทะเล เช่น เรือน้ำมันล่ม แล้วอ้างว่าจะล้างทะเลให้ แต่ก็ไม่จริงเลยสักรายเดียว หรือตั้งรัฐวิสาหกิจไทยที่หลอกลวงเมืองกาญจน์ในบัดนี้ ว่าท่อแก๊สจะไม่รั่ว โดยนำเงินมา ‘ซื้อ’ คนเมืองกาญจน์ให้เป็นบริวารของตน ดังบริษัทโกลที่ทำสับประรดกระป๋องหลอกคนมาแล้วที่ประจวบคีรีขันธ์ บริษัทเนสเล่หลอกคนจนตายไปมากที่อาฟริกา ฯลฯ
- ๕) โครงสร้างทางอำนาจอย่างศักดินา จากบนลงมาล่าง ไม่มีการอภิปรายขยายความเห็น แม้จะมีผู้ถือหุ้น แต่หุ้นใหญ่ๆ กุมอำนาจไว้ใช้ความลับอย่างปกปิด ผิดวิถีทางประชาธิปไตย ทุกๆ ประการ
- ๖) มุ่งปริมาณ ไม่มุ่งคุณภาพเหนือปริมาณ มุ่งให้ทำการอย่างเป็นเสียงๆ กรรมการไม่รู้เลยว่างานที่ตนทำนั้นมีคุณค่าอย่างไร และไม่คำนึงถึงคุณค่าของสินค้านั้นๆ ด้วยว่าให้คุณประโยชน์

อย่างแท้จริงหรือไม่

- ๗) ทำลายความเป็นมนุษย์ ขอให้คนรับใช้บริษัทเป็นใช้ได้ ขอให้ได้ค่าแรงถูกเป็นใช้ได้ พวกที่ได้ค่าแรงแพง ก็ขอให้พุ่งเพื่อพุ่งเรื่อยไปเรื่อย ๆ โดยไม่ให้อสนใจในเรื่องสิทธิมนุษยชน ในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มีการแบ่งขีดค้นของพนักงานเป็นชั้น ๆ ซึ่งล้วนต้องสยบยอมต่อนโยบายของบริษัทอย่างหลับตาตาม หรืออย่างเสียไม่ได้เอาเลย
- ๘) เอาไรต์เอาเปรียบ ทั้งกรรมกรและผู้ซื้อ ผู้เสพ โดยเจ้าของบริษัทหรือผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ รวมถึงธนาคาร ได้แต่กำไร ถ้าย่อย ลูกจ้างได้ค่าตอบแทนมากขึ้นอยู่กับระดับงาน แต่ถ้าพิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว ลูกจ้างถูกเอาเปรียบทุกชั้นตอน ดังผู้ซื้อผู้เสพก็เช่นกัน หากมักรู้ไม่เท่าทัน เพราะบริษัทมีระบบโฆษณาประชาสัมพันธ์อย่างชาญฉลาด ซึ่งลงทุนมาก และใช้วิธีซื้อสื่อมวลชนมาไว้ในอำนาจด้วยอัตราต่ำ หากโฆษณาสินค้าอย่างแพงลิ่วนั่นเอง
- ๙) เคลื่อนย้ายตัวสูง โดยอาจย้ายโรงงานไปไหน ๆ ให้ได้ค่าแรงถูก อาจย้ายการบริหารไปไหน ๆ เพื่อเลี่ยงภาษี เมื่อประธานาธิบดีคลินตันประณามพม่า และศาลสหรัฐตัดสินว่าบริษัทยูโนแคลทำผิดกฎหมายที่เข้าไปวางท่อแก๊สในพม่า บริษัทนี้เตรียมถอนตัวออกจากสหรัฐ เพื่อย้ายไปประเทศอื่น กล่าวคือไม่รับผิดชอบกับท้องถิ่นใด ไม่ให้รัฐบาลใด ๆ เข้ามาควบคุมได้ และใช้วิธีซื้อนักการเมือง ตลอดจนชนชั้นสูง

ในประเทศนั้นๆ ให้เป็นพวกของตัวอีกด้วย ดังกรณีบริษัทซีพีที่มุ่งทำบุญแต่กับเจ้า ทั้งเจ้าพระเจ้าคนเป็นตัวอย่าง และจ้างองคมนตรีไว้ในอาณัติ จ้างนายทหารนอกราชการไว้ประดับบารมี เพราะถ้ามีความขัดแย้งเกิดขึ้น พวกนี้มีบารมีช่วยเหลือเกื้อกูลการเคลื่อนย้ายและการเอารัดเอาเปรียบ ฯลฯ ได้ง่ายและมาก

- ๑๐) **ต่อต้านธรรมชาติ** ด้วยการเอาทรัพยากรทางธรรมชาติมาแปรรูปขาย ทำลายป่า แม่น้ำ แผ่นดิน ภูเขา ฯลฯ ไม่ใยดีกับความสมดุลทางธรรมชาติ หรือความบรรสานสอดคล้องของคนกับธรรมชาติ เรืองท้อแก๊สเป็นตัวอย่างอันดี
- ๑๑) **มุ่งที่วัฒนธรรมบริโภคเพียงหนึ่งเดียว** เพื่อทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำลายคนเล็กคนน้อย แม้จะอ้างว่าการค้าเสรี ให้ผู้ซื้อมีสิทธิเลือกแต่ก็เลือกได้ว่าจะกินอาหารแดนต่วนอย่างไร จะดื่มน้ำชาดอย่างไร จะใช้ผงซักฟอกอย่างไร จะใส่ผงชูรสอย่างไร จะใช้ผ้าประจำเดือนอย่างไร จะใช้ผ้าอ้อมปลอมอย่างไร ฯลฯ เท่านั้นเอง และแทบทุกอย่างผลิตโดยไม่กี่บริษัท และผลิตผลนั้นๆ ทำลายธรรมชาติ ทำลายคนเล็กคนน้อยด้วยซ้ำไป ให้ต้องสยบยอมกับบรรษัทพวกนี้ แม้ว่าการเมืองระดับชาติยังต้องสยบยอม

II

สถาบัน Redefining Progress ที่เทต ฮัสเตดและคลิฟฟอร์ด คอปป์ บริหารงานอยู่นั้น เสนอว่าการใช้ผลผลิตรวมของประชาชาติ (GNP) มาเป็นมาตรฐานในการวัดผลสำเร็จหรือล้มเหลวทางเศรษฐกิจนั้น นำไปสู่ทศรูปที่ผิด เป็นเหตุให้นานาประเทศมีแนวนโยบายทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างผิดๆ ทั้งนี้รวมถึงการเน้นที่ผลผลิตภายในประเทศ (GDP) ด้วย ทั้งนี้เพราะ

- ๑) GDP ไม่เคยนำเอาการสูญเสียทรัพยากรทางธรรมชาติเข้ามาชั่งตวงวัดด้วย หากถือว่าทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นดังรายได้ ไม่นับว่าเป็นการสูญเสียต้นทุน ซึ่งความจริงทรัพยากรทางธรรมชาติคือต้นทุนที่สำคัญ เมื่อถูกทำลายไปก็ทำให้ล้มละลายได้ง่ายๆ
- ๒) GDP ไม่เห็นว่าการเพิ่มผลผลิต เป็นเหตุให้ครอบครัวล่มสลาย โรคภัยไข้เจ็บเพิ่มขึ้น
- ๓) GDP ไม่เคยนับผลผลิตและการแลกเปลี่ยนสินค้าที่ไม่ผ่านเงินตรา พ่อแม่ที่เลี้ยงดูลูก พระที่เลี้ยงดูลูกศิษย์ ไม่เข้าข่าย GDP เพราะไม่มีเงินเดือน ผิดกับตำรวจและข้าราชการกรมประชาสัมพันธ์
- ๔) GDP ไม่คำนึงถึงการกระจายรายได้ ดังในรอบสองทศวรรษมานี้ สหรัฐเพิ่ม GDP ถึง ๕๕% แต่ค่าจ้างแรงงานกรรมกรถูกลดลงไปถึง ๑๔% ในขณะที่ครอบครัวคนรวย ๕% อัน

เป็นชนชั้นบน ได้คำตอบแทนเพิ่ม ขึ้นถึง ๒๐%

- ๕) GDP ไม่คำนึงถึงการใช้ทุนจากแหล่งอื่น เช่น หลายรัฐยืมแหล่งทุนจากธรรมชาติและยืมเงินจากต่างชาติ ในระยะสั้นเราเอาเงินตราพวกนี้มาเพิ่มผลผลิตภายในประเทศ แต่หนี้สินและดอกเบี้ยที่ถูกหลานจะต้องจ่ายคืนนั้น ไม่เคยคิดคำนึงกันเอาเลย หรือพยายามหลีกเลี่ยง ไม่ให้จับประเด็นอันสำคัญนี้เสีย

สถาบันที่เสนอให้ตรวจสอบความก้าวหน้ากันใหม่เสนอให้ใช้ GPI (General Progress Indicator) เป็นมาตรการแทน GDP (Gross Domestic Product) GPI หมายถึงตัวบ่งชี้ถึงความก้าวหน้าต่างๆ ไป โดยให้พิจารณาถึงปัจจัยเหล่านี้ด้วยคือ

- ๑) ทรัพยากรทางธรรมชาติหดหายไปมากน้อยเพียงใด
 - ๒) มลพิษเพิ่มมากขึ้นเพียงใด
 - ๓) ผลกระทบระยะยาวที่ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
 - ๔) งานบ้านและกิจกรรมซื้อขายแลกเปลี่ยนที่ไม่ได้ผ่านตลาดหรือเงินตรา
 - ๕) ความเปลี่ยนแปลงทางด้านการแสวงหาความสุขสำราญ
 - ๖) คนที่ไม่มีงานทำกับคนที่ทำงานได้อย่างไม่เต็มที่
 - ๗) การเฉลี่ยรายได้ในประชาชาติเป็นไปอย่างยุติธรรมมากน้อยเพียงใด
 - ๘) ชีวิตผู้คนในฐานะผู้ซื้อและผู้เสียยืนนานได้มากน้อยเพียงใด
- ในขณะที่มีโครงสร้างอย่างใด กดขี่หรือเพิ่มสมรรถภาพใน

ความเป็นไทของผู้คนนั้น ๆ

- ๙) รัฐใช้จ่ายเงินตราไปเพื่ออาวุธยุทโธปกรณ์น้อยเพียงใด
- ๑๐) การลงทุนเป็นไปเพื่อความยั่งยืนทางธรรมชาติมากน้อยขนาดไหน

III

นอกไปจากนี้แล้ว กลุ่มทำงานที่มหาวิทยาลัยฮาวาร์ด ยังได้บทสรุปว่าการพัฒนาและโลกาภิวัตน์ นำมาซึ่งการขยายตัวของเชื้อโรค มีหัวข้อที่น่าสนใจดังนี้

- ๑) การเปลี่ยนแปลงสภาพของดินด้วยการใช้อย่างผิดๆ เช่น ทำลายป่า ทำลายหน้าดิน สร้างเขื่อนก่อกำเนิดวัฒนธรรมหนึ่งเดียวที่ทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่น และก่อกำเนิดวิถีชีวิตแออัดในเมือง ล้วนก่อให้เกิดการสลายตัวของชีวภาพที่หลากหลาย ทำให้ผู้คนรับเชื้อโรคได้ง่าย
- ๒) การขยายตัวของโรคขาดอาหาร ที่เกิดจากความแออัดขึ้นอันกว้างออกไปทุกที่ระหว่างคนรวย (ซึ่งเสพมากเกินไป) และคนจน (ซึ่งมีไม่พอกิน) โดยสถานพยาบาลของรัฐกับรับมือไม่พอกับการเจ็บไข้ได้ป่วยซึ่งเพิ่มมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ
- ๓) ทรัพยากรทางธรรมชาติขาดหายไป มลพิษเพิ่มยิ่งขึ้นทั้งทางบกและทางน้ำ
- ๔) การอพยพโยกย้ายหนีพิษภัยทางการเมืองและเศรษฐกิจ ก็

เป็นเหตุให้หมดภูมิต้านทานโรค และการไปอยู่กันอย่างแออัด ตามแหล่งเสื่อมโทรมต่างๆ ก็ช่วยให้รับเชื้อโรคง่ายขึ้น

๕) การใช้ผลิตผลทางเคมีมากขึ้น ทั้งที่ยาฉีด ยากิน ยาฆ่าแมลง รวมทั้งผงชูรสและอาหารแตกตัวน ช่วยเพิ่มโรคภัยไข้เจ็บทั้งสิ้น หาโรคใส่ตัว ที่น.พ.ประสาน ต่างใจแปลให้สำนักพิมพ์คบไฟ ก็ช่วยให้ข้อคิดในเรื่องนี้เป็นอย่างดี

IV

เวนเดล เบอร์รี เป็นกวีและนักคิดด้านนิเวศวิทยา เขาแนะนำว่าการรักษาชุมชนตามแบบดั้งเดิมไว้ให้ได้ สามารถต่อสู้กับระบบบรรษัทข้ามชาติและลัทธิบริโภคนิยมได้ ดังพระพุทธเจ้าตรัสสอนวัชชีธรรม ให้ชุมชนต่างๆ ดำรงคงอยู่ได้นั่นเอง วัชชีธรรมประกอบไปด้วย

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ
๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม
๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง
๕. บรรดากุลสตรีกุลกุมารทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง

หรือฉุดคร่าขึ้นใจ

๖. เคารพสักการะบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียบุคคลตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่างๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลายทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป
๗. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้างหมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมีได้มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแว่นแคว้นโดยผาสุก

เบอร์รีแนะนำว่าถ้าชุมชนท้องถิ่นต้องการให้ชุมชนร่วมมือกันเพื่อความรุ่งเรืองให้ดำรงคงอยู่ได้ ควรคำนึงถึงข้อความต่อไปนี้คือ

- ๑) ควรถามเสมอ เวลาใครเสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอย่างใด ให้เอาอะไรใหม่ ๆ เข้ามาเพื่อพิจารณาว่าสิ่งนั้น ๆ จะช่วยชุมชนเราไหม จะช่วยให้เราดีขึ้นทั้งหมดหรือไม่
- ๒) ในชุมชนหนึ่ง ควรรวมถึงธรรมชาติด้วยเสมอไป ควรให้ความสำคัญกับแผ่นดิน แผ่น้ำ อากาศ และสัตว์บกสัตว์น้ำในท้องถิ่น
- ๓) เวลาต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใด ควรหาเอาได้ภายในชุมชนก่อน หากไม่ก็ขอให้ชุมชนใกล้เคียงมาช่วยเหลือเกื้อกูล ยิ่งกว่าซื้อหาอะไรมาจากไกลๆ
- ๔) ควรสนองความต้องการของชุมชนก่อน ถ้ามีเหลือจึงขาย

ผลิตผลนั้นๆ ไปยังเมืองใกล้เคียงก่อน แล้วค่อยขยายให้
ห่างออกไปทีละเล็กละน้อย เท่าที่จำเป็น

- ๕) พยายามอุดหนุนอุตสาหกรรมในครัวเรือนในชุมชน ไม่ให้
ชุมชนเป็นอาณานิคมของระบบเศรษฐกิจระดับชาติและ
นานาชาติ
- ๖) อย่าเชื่อในเรื่องลดแรงงาน คืออย่าเอาเครื่องมาใช้แทนคน
อย่าให้คนต้องว่างงาน อย่าเอาเครื่องยนต์มาทำลายคน มา
สร้างมลพิษขึ้นในท้องถิ่น
- ๗) พยายามให้มีอุตสาหกรรมขนาดย่อม กิจกรรมค้าระดับย่อม
เพื่อช่วยชาวนา ชาวสวน และช่วยรักษาป่าไว้ในทางเศรษฐกิจ
ระยะยาว
- ๘) หาทางให้คนในชุมชนดำรงอยู่ได้ทางเศรษฐกิจ อย่าให้ทิ้ง
หมู่บ้าน ไปหางานทำไกลๆ ออกไป
- ๙) พยายามหาพลังงานในชุมชนนั้นเองมาใช้เท่าที่จะหาได้ รวม
ทั้งพลังแสงอาทิตย์ พลังน้ำ เช่น ทำฝายอย่าให้ใหญ่เกินไป
จนเป็นเขื่อนคอนกรีต
- ๑๐) ระบบเงินตรา ควรให้สะพัดในชุมชนนั้นเอง ให้รู้จักรักษา
สมบัติส่วนตัวอย่างสะอาด ให้ชุมชนรู้จักดูแลคนแก่ และ
รู้จักสอนเด็กๆ กันเองด้วย
- ๑๑) ช่วยเหลือคนแก่และคนหนุ่มสาวดูแลกันเอง คนหนุ่มเรียนจาก
คนแก่ อย่ามุ่งแต่เพียงการเรียนจากสถาบันการศึกษา อย่า
ให้มีบ้านพักคนชราหรือสถานเลี้ยงดูเด็กอย่างเป็นทางการ

คืออย่าพรากรคนแก่หรือเด็กออกไปจากชุมชน ให้ชุมชนดูแล
กันและกัน เอื้ออาทรต่อกัน เรียนจากกันและกัน

- ๑๒) สิ่งซึ่งมักไม่คำนึงถึงในทางตัวเงิน เช่น คุณูปการ การเอาใจ
ใส่เกื้อกูลกัน ควรแลเห็นว่าสำคัญยิ่งกว่าเงินตรา
- ๑๓) ควรหาทางผลิตเงินตราในระดับท้องถิ่นขึ้นใช้เอง (บัดนี้มี
มากขึ้นในหลายประเทศแล้ว) ควรมีคลังข้าว คลังควาย และ
ระบบการแลกเปลี่ยน แทนการซื้อขายโดยใช้เงินตราด้วย
- ๑๔) คุณค่าของเพื่อนบ้านสำคัญยิ่งกว่าเงินตรา อย่าให้คุณค่าดัง
กล่าวพินาศไปดั่งกับกรณีของเมืองใหญ่ ในระบบอุตสาหกรรม
กรรมเมือง และเมืองหลวงอันสับสนวุ่นวาย
- ๑๕) ชุมชนในชนบทควรรู้จักกันและกัน ติดต่อกัน พึ่งพาอาศัยกัน
โดยโยงสัมพันธ์ภาพอันดีไปยังชุมชนใกล้เคียงและเมืองใกล้
เคียงด้วย
- ๑๖) ชุมชนในชนบทจะดำรงอยู่ได้ ขึ้นกับคนในเมืองที่เข้าใจในเรื่อง
นี้ และอุดหนุนชุมชนนั้นๆ ด้วยการซื้อของดีที่แม้จะแพง กว่า
ที่หาซื้อได้จากระบบตลาดที่ควบคุมโดยบรรษัทข้ามชาติ แต่
ของดีนั้นๆ ปลอดภัย มีคุณค่าทางคุณภาพและเป็นผลิต
ผลของช่างฝีมือชาวบ้านแต่ละคน อย่างปลอดภัยจากเครื่อง
จักรกลที่ทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์ จึงควรที่ชาวเมือง
จะร่วมมือกับชาวบ้าน ควรอุดหนุนจนเจือ เกื้อกูลชาวบ้าน
- ๑๗) ทั้งหมดนี้ ต้องเข้าซึ่งถึงธรรมชาติ และโยงถึงกันและกัน
อย่างเป็นอิทัปปัจจยตาด้วย

เฮเลน่า นอร์เบิร์กฮอดจ์ผู้เขียนเรื่องอนาคตอันเก่าแก่
เดือนเราให้เปลี่ยนแนวคิดจากองคาพยพของรัฐและการพัฒนาใน
ปัจจุบัน เป็นข้อๆ ดังนี้

- ๑) เงินที่ใช้ไปกับถนนใหญ่ๆ ยาวๆ เท่ากับเอาเงินภาษีอากร
ของราษฎรไปอุดหนุนบริษัทข้ามชาติ ให้ขนย้ายสินค้าได้
ง่ายขึ้นและถูกลง ควรเปลี่ยนการใช้เงินสร้างถนนพวกนี้ เอา
เงินมาใช้ให้ชุมชนในท้องถิ่นเล็กๆ น้อยๆ ได้มีงานทำอย่าง
พึงพากันและกัน โดยโยงไปถึงการเคารพธรรมชาติ ทั้งนี้ยัง
เป็นการใช้ภาษีอากรเพื่อคนส่วนใหญ่อีกด้วยโดยถนนใหญ่ๆ
นั้นให้คุณแก่คนรวย ให้โทษแก่คนจน และทำลายสิ่งแวดล้อม
ทางธรรมชาติยิ่งนัก
- ๒) โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้รับสิทธิพิเศษจากรัฐบาล
ที่อ้างว่าจะมีงานให้คนทำ ที่จริงหางานทำได้น้อย บริษัท
ข้ามชาติกำไรได้มาก และปล่อยมลพิษออกมามาก ทั้งยัง
ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอีกด้วย ยิ่งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์
ด้วยแล้ว เลวร้ายในทุกๆ ทาง ไม่ควรลงทุนไปในทางนี้เลย
เป็นอันขาด
- ๓) เกษตรกรรมอย่างใหญ่ ก็ได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาล รวม
ทั้งการให้ทุนอุดหนุนวิจัยในมหาวิทยาลัย ให้ทุนนักศึกษา
มารับใช้บริษัทพวกนี้ ควรเปลี่ยนมาอุดหนุนเกษตรกรรายย่อย

เกษตรกรรมธรรมชาติ

- ๔) โทรทัศน์และโทรคมนาคมต่างๆ ล้วนได้รับพรพิเศษจากรัฐบาล
ทั้งๆ ที่นี่คือการทำลายราษฎร มอมเมาประชาชน ส่งผลให้
คุณภาพวัฒนธรรมพื้นบ้าน หากอุดหนุนวัฒนธรรมบริโภค
อุดหนุนความโลภ โกรธ หลง ควรใช้เงินภาษีอากรมาอุด
หนุนการร้องรำทำเพลงในระดับท้องถิ่น พื้นฟูศิลปะพื้นบ้าน
เช่น มโนห์รา หมอลำ หนังตะลุง ให้ถูกต้องคลองธรรม และ
ควรอุดหนุนชาวบ้านให้ได้ผลิตรายการวิทยุเอง รายการ
โทรทัศน์และวีดีโอเอง
- ๕) กิจการแพทย์ก็เป็นไปในทางโรงพยาบาลอย่างมหิมา ยัง
โรงพยาบาลเอกชนก็เอาเปรียบโรงพยาบาลของรัฐ ควรลด
พวกนี้ลง ให้มีสถานพยาบาลขนาดย่อม ให้ชุมชนดูแลตัวเอง
อุดหนุนอายุรเวท สมุนไพรพื้นบ้าน สดเทศโนโลยีการ
แพทย์ที่อ้างว่าทันสมัย ลดอิทธิพลของบรรษัทข้ามชาติ
- ๖) ควรหาทางให้ประชาชนได้พบปะกัน ให้มีที่ได้สังสรรค์
สนทนากัน ทั้งหาความรื่นเริงบันเทิงใจด้วยกัน โดยตกลง
ร่วมกันทางเศรษฐกิจและการเมืองด้วย ในเมืองไทย วัดควร
ทำหน้าที่นี้ได้ดี ถ้าพระรู้จักภารกิจของตนแทนการเป็นหมอผี
หรือการเป็นหัวคะแนนให้นักการเมือง ลานวัดต้องไม่เป็นที่
จอดรถ โดยวัดต้อง ร่มรื่น ร่มเย็น และสะอาด สมกับคำว่า
อาราม
- ๗) ทุกวันนี้ แทบทุกรัฐบาลอุดหนุนการค้าเสรี ให้เงินออกนอก

ประเทศได้ง่าย ช่วยให้บรรษัทข้ามชาติมีอิทธิพลมากขึ้น
พ่อค้าย่อย ร้านค้าเล็กๆ น้อยๆ จะพังพินาศหมด ควร
พิจารณาปัญหานี้และกลับตาลปัตรในเรื่องนี้อย่างเร่งด่วน

- ๘) ที่ดิน ก็ควรมีกฎเกณฑ์ ให้คนเล็กคนน้อยได้อยู่อาศัย มีที่
กว้างที่ว่างให้มหาชน ไม่ใช่ให้นายทุนจับจอง หรือซื้อหามา
ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด แล้วยังแปลงเป็นที่จัดสรรโรงงาน
อุตสาหกรรม โรงแรม ฯลฯ ต้องแก้ปัญหานี้อย่างเร่งด่วน
- ๙) การจัดระบบเมือง ให้คนรวยอยู่อย่างแยกจากคนจน ให้คน
รวยอยู่ในที่อันสวยงาม ปลอดภัย ให้ร้านรวง แยกจากบ้าน
เรือน ฯลฯ ล้วนเป็นความผิดพลาด คนจนกับคนรวยควร
อยู่ด้วยกัน พึ่งพากัน อุดหนุนร้านค้าย่อย ให้บรรสาน
สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และให้รู้จักรักษาสภาพ
แวดล้อมทางธรรมชาติอย่างเหมาะสม
- ๑๐) เชื้อเพลิงใหญ่ๆ การปลูกป่าอย่างใหญ่ๆ โรงงานพลังงานอย่าง
ใหญ่ๆ ล้วนรับใช้คนเมือง ล้วนเอาเปรียบคนชนบท และมี
พิษภัยมากกว่าเป็นที่รับรู้กัน น่าจะต้องตระหนักกันในเรื่องนี้
และแก้ไขอย่างเร่งด่วน
- ๑๑) จักรวรรดินิยม การพัฒนา และสิ่งที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์นั้น
อันเดียวกัน คือสะกดให้คนในโลกที่สาม สยบยอมกับคนใน
โลกที่หนึ่งเท่านั้นเอง นี่จะเปิดช่องว่างให้กว้างยิ่งขึ้นระหว่าง
คนรวยกับคนจน โดยมีสื่อสารมวลชนสะกดคนอย่างได้ผล
ยิ่งๆ ขึ้นด้วย

๑๒) จำต้องต่อต้านองค์การค้าโลก ระบบการค้าเสรี ระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ที่เป็นอยู่ในบัดนี้

๑๓) ต้องเลิกเดินตามกันระบบการศึกษาที่ฝรั่งนำมาครอบงำให้ควรสนใจวิถีการศึกษาแบบสร้างความเป็นไท ให้คนในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน

๑๔) คนในเอเชียควรพึ่งตนเอง ทั้งทางกลีกรรรมและเศรษฐกิจการเมือง ควรหาทางขัดขวางแนวทางพัฒนาต่างๆ ที่ฝรั่งยัดเยียดให้ เพราะเอเชียมีศาสนธรรมอันสูงส่งอยู่แล้ว ไม่ควรปล่อยให้ฝรั่งย่ำยีบีฑาจนลี้มกำพืดเดิมของตนเสียเลย

นอกจากนี้แล้ว เฮเลนายังเสนอความคิดและการกระทำริเริ่มของชุมชนในระดับล่างตามแถบต่างๆ ที่เธอรู้จักอีกด้วยคือ

๑) เศรษฐกิจในชุมชน ควรให้ประสานกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยให้ความหลากหลายทางด้านกลีกรรรม ณ หลายชุมชน ได้ตั้งคลังหรือธนาคารของตนขึ้น เพื่อให้สมาชิกได้กู้ยืม เพื่อขยายธุรกิจพาณิชย์การออกไปยังชุมชนใกล้เคียงให้ได้สัมพันธ์กัน ดีกว่าการติดต่อกับชุมชนที่ห่างไกลออกไป หรือไปกู้หนี้ยืมสินธนาคาร ใหญ่ๆ ในระดับชาติ

๒) หาทางสร้างค่านิยมให้ผู้คนพอใจกับการซื้อของที่ผลิตขึ้นเองในชุมชน แม้ของจากบริษัทใหญ่ๆ จะถูกกว่า เพราะมีทุนมากกว่า มีการใช้เงินทุ่มเพื่อทำลายผลผลิตในชุมชน ก็ควรต้องรู้เท่าทัน การต่อต้านแมกโดนัล และเนสเล่ ได้ผลมากขึ้นทุกทีในสหรัฐและคานาดา ดังเราควรต่อต้านขบวน

การขยายตัวของร้านประเภท ๗-๑๑ ด้วยเช่นกัน

- ๓) ควรสร้างธนบัตรหรือพันธบัตรขึ้นใช้ในชุมชน เพื่อไม่ให้รั่วไหลออกนอกชุมชน เพราะคนนอกชุมชนย่อมไม่รับธนบัตรเช่นนี้ ในอังกฤษ มีการตั้งระบบ Local Exchange Trading Systems (LETS) ขึ้นกว่า ๒๕๐ แห่ง และมีวิธีการนี้ที่ไอร์แลนด์ คานาดา ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐอาณานิคมด้วย คนที่เคยว่างงาน ได้หันมาทำกิจการต่างๆ ได้เองยิ่งๆ ขึ้น ควรที่เราจะศึกษาขบวนการนี้
- ๔) ควรสร้างห้องสมุดและคลังเครื่องมือให้คนมายืมหนังสือ ยืมเครื่องมือไปใช้ในการเกษตร ในการก่อสร้าง ในการทำงาน ฯลฯ ไม่ต้องซื้อเสมอไป
- ๕) ขบวนการที่น่าสนใจยิ่งนั้นคือ Community Supported Agriculture (CSA) ให้ผู้ซื้อได้โยงถึงชาวนาชาวสวนโดยตรง ได้อุดหนุนกัน รู้จักกัน โดยไม่ต้องผ่านคนกลาง
- ๖) การโยงชาวชนบทให้เข้าถึงคนในเมือง ได้ผลทั้งทางเศรษฐกิจ และช่วยให้เข้าใจกันและกัน มหาวิทยาลัยช่วยให้เกิด “ชาว นอย่างใหม่และตลาดอย่างใหม่” ได้เป็นการฝึกปรี๊ดคนรุ่นใหม่ให้ด้วย มหาวิทยาลัยของเราน่ามีบทบาทในเรื่องนี้ ดังที่อาจารย์ป่วย อึ้งภากรณ์ ได้เริ่มมาแล้วกับโครงการส้มแม่น้ำแม่กลอง โดยมีธรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์และมหิดลร่วมด้วยอย่างจริงจัง
- ๗) ที่สำคัญคือการสร้างหมู่บ้านที่เป็นแบบอย่างทางนิเวศวิทยา

ผู้คนพยายามทั่วไปทุกหนแห่ง เพื่อเลี่ยงการทิ้งของอย่าง
สาตเสียเทเสีย ไม่ให้เกิดมลพิษ มีขบวนการสหกรณ์ จน
เป็นขบวนการอย่างใหม่ที่เรียกว่า The Global Ecovillage
Network ควรที่พวกเราจะโยงขบวนการนี้ไปสู่กลีกรายย่อย
ของเรา ที่พยายามตั้งเป็นชุมชนขึ้นอีก

- ๘) ที่สำคัญสุดคือต้องคิดการศึกษาแบบใหม่ ให้ไปพ้นแบบเดิม
ให้มีการพึ่งตนเอง ให้ได้รู้จักชุมชน และวัฒนธรรมพื้นบ้าน
มีการฝึกปรือให้เข้าใจในเรื่องการทำอะไรทำนา และรู้จักใช้
เทคโนโลยีที่เหมาะสม ให้รู้จักร่วมมือกัน ยิ่งกว่าแข่งขันกัน
ให้แต่ละคนรู้จักตื่นขึ้นจากโลก โกรธ หลง แล้วขยายไตร
สิกขาอย่างเป็นรูปธรรมออกไปยังชุมชนใกล้ๆ ให้เป็นขบวน
การอย่างใหม่ไปสู่วงกว้าง และอย่างสร้างสรรค์งามไปสู่
อนาคต

ผลการประชุมคณะรัฐมนตรี

เรื่องการเล่นข้อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญ
บรรจุไว้ในปฏิทินของยูเนสโก

คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบตามที่กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัยเสนอ ในการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไปยังองค์การยูเนสโก เพื่อขอให้องค์การยูเนสโกบรรจุชื่อไว้ในปฏิทิน การเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ (Anniversaries of great personalities and historic events) เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งชาตศกอล และให้ความเห็นชอบโครงการเฉลิมฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทั้งนี้ เนื่องจากในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบชาตศกอล ๑๐๐ ปี ของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ อดีต ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ผู้ซึ่งประกอบ คุณงามความดีอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน และประเทศชาติ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึกในด้าน การศึกษา สันติภาพ ตลอดจนประชาธิปไตยแก่ชาวไทยและชาวโลก และเป็นผู้ที่ได้สร้าง คุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ และราษฎรไทย โดยได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต กล้าหาญ เสียสละ ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน รัฐบุรุษอาวุโส นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง และเลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎรสยาม อันจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนของชาติที่จะทำนุบำรุงบ้านเมืองต่อไป

ประชุมเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๐

ประกาศ อานันทมหิดล

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ
ให้ประกาศว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า นายปรีดี พนมยงค์ ได้เคยรับหน้าที่
บริหารราชการแผ่นดินในตำแหน่งสำคัญ ๆ มาแล้วหลายตำแหน่ง จนในที่สุดได้รับ
ความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และ
ปรากฏว่า ตลอดเวลาที่นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเหล่านี้ ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ
ซื่อสัตย์สุจริตและด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ
ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความสามารถบำเพ็ญคุณประโยชน์ให้แก่
ประเทศชาติเป็นอันมากประการ

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะ
รัฐบุรุษอาวุโสและให้มีหน้าที่ปรึกษากิจการราชการแผ่นดิน เพื่อความวัฒนาถาวรของชาติ
สืบไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘

เป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ม.ร.ว.สหาย ปราโมช

นายกรัฐมนตรี

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๒ ตอน ๗๐ วันที่ ๑๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘)

ช้างเผือกภาพยนตร์ของชาติร่วมฉลองร้อยปีภาพยนตร์โลก

เมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๔ ตระกูลลูมิแอร์ ได้นำประติกรรมที่เรียกชื่อว่า ชีเนมาโตกราฟออกแสดงเก็บค่าดูจากสาธารณะเป็นครั้งแรกที่ห้องใต้ดินร้านกาแฟแห่งหนึ่งในกรุงปารีส ต่อมา วันนั้นได้รับการยอมรับให้เป็นวันกำเนิดภาพยนตร์ของโลก และปี พ.ศ.๒๕๓๔ นี้ จึงเป็นวาระแห่งการฉลอง ๑๐๐ ปีภาพยนตร์โลก

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก เป็นตัวตั้งตัวตีหลักองค์การหนึ่งในการฉลองร้อยปีภาพยนตร์ โดยการประสานกับรัฐสมาชิกทั่วโลกให้เข้าร่วมกิจกรรม ยูเนสโกได้เตรียมการงานนี้ล่วงหน้าราวสองปีมาแล้ว มีกิจกรรมต่าง ๆ หลายโครงการ มีโครงการหนึ่งซึ่งดำเนินการโดยสภาสากลว่าด้วยภาพยนตร์ โทรทัศน์ และสื่อโสตทัศน์ ซึ่งมีสำนักงานอยู่ ณ ที่ทำการใหญ่ยูเนสโก ปารีส ได้ทำแบบสอบถามไปยังรัฐสมาชิกทั่วโลก ขอทราบข้อมูลงานภาพยนตร์ ซึ่งถือว่าเป็นผลงานชิ้นเลิศแห่งมรดกของชาตินั้น ๆ (a masterpiece of national heritage)

ประเทศไทยในฐานะรัฐสมาชิก ได้รับแบบสอบถามนี้ และหอภาพยนตร์แห่งชาติได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ตอบ

คำตอบของประเทศไทย คือภาพยนตร์เรื่อง พระเจ้าช้างเผือก ซึ่งสร้างโดย นายปรีดี พนมยงค์ ออกฉายเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๔

นอกจากนี้ ยังมีโครงการอื่น ๆ อีกหลายหลาก เช่น การจัดงานฉลองร้อยปีภาพยนตร์ขึ้นที่สำนักงานใหญ่ยูเนสโก ณ กรุงปารีส เมื่อเดือนมกราคมที่ผ่านมา เน้นงานเริ่มต้นเปิดศักราชร้อยปีภาพยนตร์ กิจกรรมอย่างหนึ่งในงานนี้คือ การจัดเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติที่ได้รับการอนุรักษ์แล้วและอยู่ในหัวข้อขัณฑ์ธรรม (Festival de Films restaures ou retrouves sur le theme de la tolerance)

ประเทศไทยได้รับการติดต่อให้เข้าร่วมกิจกรรม เมื่อเรื่องมาถึงหอภาพยนตร์แห่ง

ชาติอีกครั้ง เราจะไม่ลังเลที่จะเสนอส่งภาพยนตร์เรื่อง "พระเจ้าช้างเผือก" ไปร่วมงานเทศกาลภาพยนตร์นี้ ซึ่งดูเหมือนจะจับวางไว้สำหรับพระเจ้าช้างเผือกอย่างเหมาะสม

พระเจ้าช้างเผือก หรือ THE KING OF THE WHITE ELEPHANT ได้รับการจัดเข้าฉายอยู่ในโปรแกรมเทศกาลภาพยนตร์ ในวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ.๒๕๓๘ รอบ ๑๘.๐๐ น. ในท่ามกลางภาพยนตร์จากทั่วโลกกว่าห้าสิบเรื่อง

ดูเหมือนกับเป็นเรื่องบังเอิญหรือเรื่องตลกมหัศจรรย์ที่ภาพยนตร์เรื่องหนึ่งซึ่งเคยทำหน้าที่รับใช้ชาติบ้านเมืองเมื่อถึงศตวรรษก่อนโดยที่ไม่รู้ใครรู้ ได้กลับมาทำหน้าที่รับใช้ชาติอย่างเงียบ ๆ อีกครั้ง เป็นตัวแทนทางภูมิปัญญาและภูมิธรรมของชาติด้านภาพยนตร์ ได้เข้าร่วมฉลองอย่างเคียงบ่าเคียงไหล่กับชาวโลกในโอกาสที่ภาพยนตร์มีอายุ ๑๐๐ ปีในปีนี้

ไม่มีใครล่วงรู้ได้ว่า นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สร้างภาพยนตร์เรื่องนี้ จะคาดคิดถึงโชคชะตาของพระเจ้าช้างเผือกของท่านไว้มั้ย

แต่นับจากนี้ไป พระเจ้าช้างเผือก ก็คือช้างเผือกของภาพยนตร์ไทย

(เอกสารประกอบภาพยนตร์เรื่องพระเจ้าช้างเผือก ในวาระที่ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้รับเกียรติร่วมฉลองร้อยปีภาพยนตร์ไทย เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๓๘ ณ หอประชุมเมืองไทยประกันชีวิต จัดโดย มูลนิธิหนังไทย ในพระอุปถัมภ์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนุสรณ์มงคลการ)

ถ้า พลิกแผ่นดิน แปลมาจาก Revolution ...

อาจารย์ปริติจึงใช้คำว่า เปลี่ยนแปลงการปกครอง
และท่านต้องการใช้คำว่า อภิวัฒน์ ซึ่งแปลว่า ทำให้ดีขึ้นเรื่อยๆ
หากเป็นไปได้เพราะการเปลี่ยนแปลงการปกครองของท่าน
ได้รับความสำเร็จอยู่เพียงถึงปี ๒๔๙๐ เท่านั้น
แม้กระนั้นในช่วงเวลาดังกล่าว เจ้าคุณพระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ)
แห่งวัดมหาธาตุ ก็ถือว่าเป็นการพลิกแผ่นดิน แต่ท่านหมายถึงไปจาก
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ กล่าวคือ
ท่านถือว่าเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น
เป็นการพลิกแผ่นดินให้คนธรรมดาที่เคยถือตัวเป็นขุนเมือง
เป็นข้าทูลละอองธุลีพระบาท เป็นไพร่บ้านพลเมือง
ให้กลายมาเป็นราษฎร ได้มาเป็นเจ้าของประเทศ

ว. ๘๖๕

หนังสือวิชาการชุด

ครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

(๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ - ๒๕๔๓)

จัดพิมพ์เผยแพร่โดย สถาบันปรีดี พนมยงค์